

III. KOMPLEXNÁ CHARAKTERISTIKA A HODNOTENIE VPLYVOV NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

1. CHARAKTERISTIKA PRÍRODNÉHO PROSTREDIA

1.1 Dotknuté územie

Hodnotené územie sa nachádza v zastavanom území mesta Rimavská Sobota (vid'. situácia), v južnej časti, medzi ulicou Hostinského a železničnou traťou Rimavská Sobota – Poltár. Zo severovýchodnej strany je lokalita ohraničená riekou Rimava a nákupným strediskom Hypernova, z juhozápadnej nezastavaným územím – náletovou nesúvislou zeleňou na odstránenie a burinovo-trávnatou plochou.

Pozemok na výstavbu je situovaný na pozemku, ktorý sa nachádza v dvoch katastrálnych územiach, je to katastrálne územie Rimavská Sobota KNC 878/6 a katastrálne územie Tomašová KNC 1340/1. Parcela má obdĺžnikovitý tvar a rovinatý charakter. Na parcele sa nenachádzajú žiadne stavby, ktoré by bolo potrebné asanovať.

Z hľadiska životného prostredia sa budeme zaoberať riešeným územím vymedzeným parcelou, ale aj jeho širšími vzťahmi s okolím, v rámci mesta Rimavská Sobota pri niektorých charakteristikách dôležitých z hľadiska vzájomných väzieb jednotlivých zložiek životného prostredia.

1.2 Geomorfologické pomery

Záujmové územie podľa regionálneho geomorfologického členenia Slovenska (Mazúr, Lukniš 1980) patrí do oblasti Lučenecko-košickej zníženej kotliny, celku Juhoslovenskej kotliny, pod celku Rimavskej kotliny, ktorá sa delí v katastri mesta na oddiely Gemerské terasy a Valtická pahorkatina. Mesto Rimavská Sobota leží v Slovenskom Rudohorí, v okolí rieky Rimava, na úrodnej pôde holocénného nánosov v nadmorskej výške 208m.

Lučenecko-košická zníženina je dlhá a široká na málo pevných treťohorných sedimentoch so subhorizontálnou štruktúrou, ktorá je narušená poklesovou tektonikou. Celý pás je exomorfne značne nivelizovaný na pás pahorkatiny.

Územie sa člení na niekoľko morfologických celkov. Severná časť územia patrí k Slovenskému Rudohoriu a južná časť územia k Rimavskej kotline, ktorá je súčasťou Juhoslovenskej nížiny. Do západnej časti okresu zasahuje malým výbežkom Lučenecká kotlina. Z Maďarska zasahuje malým výbežkom Cerová vrchovina. Formovanie povrchu územia podmienila geologická stavba petrografického charakteru a úložné pomery hornín, ktoré sa na nej podieľajú. Z hľadiska spoločného geologického vývoja možno na území okresu vyčleniť z morfologických jednotiek jaderné pohorie – Slovenského Rudohoria (zbytok krasovej vrchoviny), oblasť v severnej časti, ktorá má ráz pahorkatinného reliéfu (komplex vápencov a dolomitov národného parku Muránska planina). Cerová vrchovina patrí k pohoriam vonkajšieho sopečného oblúka.

1.3 Geologická stavba širšieho okolia záujmového územia

Geologická stavba územia Rimavská Sobota ovplyvňuje hydrogeologické pomery, minerálnu silu pôd, ich termické vlastnosti, vznik jednotlivých druhov pôd a spolu so súborom ďalších faktorov a podmienok tiež vznik genetických typov pôd.

Okolie RS spadá do geologického celku juhoslovenská panva. Sedimentácia začína v egeri (vrchný paleogén) zlepenými a pieskovcami. V nadloží prechádzajú do piesčitých slienov, pieskovcov a ílov.

V nadloží egeru transgresívne leží egenburg. Sú to prevažne plytko vodné usadeniny, piesky a pieskovce, zriedkavejšie piesčito-vápnité íly. Do mladšieho egenburgu sa v juhoslovenskej panve zaraďujú kontinentálne pestré íly, štrkopiesky, ďalej ryollitové tufy a tufity, v ktorých sa často nachádzajú prekremené pozostatky rastlín.

V otnagu (spodný miocén) nastala postupná subsidencia. Potom do tohto sladkovodného prostredia vnikla morská transgresia. Sprvu sa usadzovali sedimenty (rzhakiové súvrstvia). Nadložné krtíšske vrstvy sa už vytvorili v marinnom prostredí s normálnou salinitou. Všetky spomenuté súvrstvia sa pričleňujú k novému sedimentačnému cyklu stupňa Karpát.

Na základe inžiniersko-geologického prieskumu (Berta, 2006, Poliklinika Rimava) realizovaného cca 400 m dvoma vrtmi, severne od záujmovej lokality sa zistili vrstvy zemín terciéru a kvartéru.

V podloží kvartéru sa nachádza terciér v podobe vápnitých jemnopiesčitých aleuritov lučenského súvrstvia veku eger. Nachádza sa tu egerské súvrstvie v hĺbke 5,4 m pod súčasným povrchom. Po litologickej stránke ide o stredneplastický íl triedy F6 s označením CI konzistencie pevnej až tvrdej. Má sivú až modrosivú farbu. Vrstva má celkovú mocnosť niekoľko 100 m a mierne prekonsolidovaná.

Nadložie terciéru je tvorené kvartérom. Kvartér má vrstevnatú stavbu a je tvorený mladými sedimentami alúvia rieky Rimavy. Vývoj jednotlivých vrstiev poukazuje na sedimentačné podmienky stredného toku rieky, kde prevládala bočná erózia s tvorbou meandrov. Antrogénna navážka je vo významnej miere zastúpená na geologickej stavbe skúmaného územia. Celková mocnosť kvartéru vrátane vrstvy antropogénnej navážky je minimálne 5,4 m. Kvartér má na báze vyvinutú súvislú štrkovú akumuláciu alúvia veku würm. Štrky sú oligomiktné, obsahujú valúny veľkosti do 3-8, maximálne 15cm, ktoré sú dobre opracované. Vzhľadom na overené veľkosti, priemer vrtu a skúsenosti z okolitých miest lokality možno reálne očakávať aj väčšie rozmery kameňov a balvanov až do 20-25 cm. Z hornín tvoriacich valúny má prevahu SiO_2 a jeho modifikácie, v menšej miere sú zastúpené aj neovulkanity, karbonáty a granitoidy. Celková overená mocnosť štrku je do 2,4-3,7 m, povrch vrstvy je v hĺbke 2,6-3,0 m pod povrchom súčasného terénu. Štrková akumulácia je zväčša homogénna s minimálnym množstvom polôh ílov a ílovitých pieskov.

Prirodzené nadložie štrkovej akumulácie v rámci kvartérnych uloženín je tvorené súvislou vrstvou zemín povodňovej fácie alúvia veku holocén. Po litologickej stránke obsahuje prevažne íl so strednou plasticitou triedy F6 s označením CI. Značná časť povodňovej fácie obsahuje zvyšky organických látok. Súdržné zeminy povodňovej fácie majú tuhú konzistenciu strednú plasticitu. Farba zemín je sivohnedá a žltohnedá. Na báze vrstvy je zvyčajne vyvinutá poloha so zvýšeným podielom piesku až štrku, kde prechádza do podložných štrkov.

Zemina je nebezpečne namrzavá, do násypov málo vhodná - medzinárodné označenie je CL.

1.4 Hydrogeologické pomery

Určujúcim faktorom hydrogeologických pomerov je priepustnosť horninového prostredia a prietoknosť (transmisivita) jednotlivých horninových komplexov, ktoré priamo ovplyvňujú infiltráciu povrchových vôd a povrchový odtok jednotlivých komplexov.

Hydrogeologické pomery na území Rimavskej Soboty sú podmienené geologickou stavbou – najmä charakterom a plošným rozmiestnením hornín a veľmi rozdielnou priepustnosťou a zvodnením. Priepustnosť pórová a puklinová – slabá, vyskytuje sa v smere západnom na neogénne súvrstvia ílov, slieňov a pieskov (mladší neogén) prekryté sprašou. Priepustnosť pórová – dobrá sa koncentruje na piesky a štrky význačnejších trás a náplavových kúžeľov.

V rámci hore uvedeného inžiniersko-geologického prieskumu (Berta, 2006, Poliklinika Rimava) podzemná voda bola zistená v každej realizovanej sonde. Vyskytuje sa súvisle pod celým povrchom. Úrovne narazených hladín podzemnej vody v súvrství kvartérnych štrkov je 3,00 m pod povrchom terénu, alebo v rozpätí nadmorských výšok 201,51 – 201,52 m.n.m. Po narazení hladina podzemnej vody ostala na pôvodnej úrovni, nemá napätý charakter.

Nepriepustným podložím sú jemnopiesčité aleurity lučenského súvrstvia. Mocnosť nepriepustného podložia je značná, až niekoľko sto metrov, tvorí nadložie tunajšej artézkej pánvi.

Kolektorom podzemnej vody je kvartérny horizont štrkov korytovej fácie alúvia rieky Rimavy. Štrky sú zväčša mčisté s minimálnym podielom jemnozrnných súčastí. Štrky sú dobré, priepustné, priepustnosť k_f (m/s) dosahuje hodnoty odhadované podľa účinného priemeru zrn $10^{-3} - 5 \cdot 10^{-4} \text{ m.s}^{-1}$.

Z hľadiska hydrogeologického možno na základe rôznej geologickej stavby územia vyčleniť oblasti podzemných vôd. Významnejšie zásoby podzemných vôd sa nachádzajú v údolnej nive

riekySlanej. V severnej časti okresu sa vyskytujú krasové pramene (Periodická vyvieracia, Teplica). V Slovenskom Rudohorí je výskyt puklinových prameňov po sádrovcové a jódobrómove vody). Na rekreačné účely sa využívajú dve vodné nádrže Kurinec a Teplý Vrch.

1.5 Geodynamické javy

Podľa STN 73 0036 Seizmické zaťaženie stavebných konštrukcií patrí posudzované územie podľa makroseismickej intenzity MSK-64 do 5 stupňa (STN 73 0036, Príloha A).

Vzhľadom na rovinatý reliéf areálu neočakáva sa náchylnosť k vzniku geodynamických javov. Z hľadiska stability hodnotíme posudzované územie a jeho okolie ako stabilné, bez zosuvov.

1.6 Radónové riziko

Radón vzniká v prírodnom prostredí prirodzeným rádioaktívnym rozpadom uránu U_{238} , ktorý je prítomný v stopových množstvách vo všetkých horninách. Je jedným z faktorov vplývajúcich na zdravotný stav obyvateľstva, ktorého účinku je obyvateľstvo vystavené zo stavebných materiálov, z horninového podlažia budov a z vody.

Radónové riziko priamo pre posudzované územie nebolo zatiaľ posudzované a bude vykonané v budúcom období po odstránení existujúcich stavebných objektov v priestore budúcej predajne.

1.7 Ložiská nerastných surovín

Na území okresu Rimavská Sobota sú zastúpené nasledovné suroviny zhrnuté do tabuľky č. 1.

Tabuľka č. 1: Prehľad výhradných ložísk nerastných surovín v okrese Rimavská Sobota

Katastrálne územie	Názov ložiska	Druh nerastu	Organizácia	Zásoby ložiska v tis.m ³ (tis.t)	Poznámka
Rovné nad Blhom	Borda-Rovné	magnezit	GSSR	39 497 kt	ložisko neťažené, perspektívne
Hnúšť'a	Hnúšť'a-Mútnik	magnezit	Talcum-magnezit a.s. Hnúšť'a	20 762 kt	ložisko zo zastavenou ťažbou
Husiná	Husiná-Kamenistá dolina	tmavý čadič	f. Nagy Konrádovce	1 637 000m ³	ložisko s rozvinutou ťažbou
Husiná	Husiná	tmavý čadič	GSSR	4 193 kt	ložisko neťažené, perspektívne
Konrádovce	Konrádovce	tmavý čadič	NPK a.s. Lučenec	4 550 000m ³	ložisko s rozvinutou ťažbou
Hnúšť'a	Hnúšť'a-Mútnik	mastenec	Talcum-magnezit a.s. Hnúšť'a	1 541 kt	ložisko s rozvinutou ťažbou
Hnúšť'a	Hnúšť'a-Samo	mastenec	RB Banská Bystrica	95 kt	ložisko zo zastavenou ťažbou
Hnúšť'a	Hnúšť'a-Polom	keramické suroviny	RB Banská Bystrica	698 kt	ložisko s útlmovou ťažbou

Na území mesta sa nenachádzajú plochy nerastných surovín a ani chránené ložiskové územia.

1.8 Klimatické pomery

Územie Rimavskej Soboty patrí do pásma kotlinovej klímy, veľkej inverzie teplôt, oblasti mierne suchej – vlhkej, teplej. Teploty január -2 až -4 °C, teploty júl 18,5 až 20 °C a ročných zrážok 600 – 700 mm.

Vybrané charakteristiky

Stanica Rimavská Sobota, nadmorská výška 214 m, zemepisná šírka N 48° 22', E 20° 01', za obdobie 1951 – 1980.

Tab.2 Priemerné mesačné teploty vzduchu (°C)

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	priemer
-3,7	-1	3,5	9,5	14,3	17,8	19,2	18,3	14,2	8,6	3,6	-1,1	15,6

Tab.3 Priemerné mesačné a ročné hodnoty relatívnej vlhkosti vzduchu

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	priemer
87	84	76	70	72	73	73	75	78	81	87	90	79

Tab.4 Priemerné mesačné (ročné) úhrny a úhrny letného polroku (LP) zrážok (mm)

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	úhrn	LP
34	34	34	45	60	86	72	68	47	40	56	44	621	378

Tab.5 Priemerná častosť smerov vetra v % za rok

N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	C
46	111	95	83	40	78	104	106	337

Na danom území môžeme rozlíšiť niekoľko klimatických okrskov, ale pre ekologické hodnotenia územia dáva podrobnejšie podklady charakteristika oslnenia reliéfu. So zreteľom na mierku mapy sme vytvorili tri triedy oslnenia podľa približného uhla dopadu slnečných lúčov na terén (Krcho, 1966):

1. Dobre oslnené plochy – väčší uhol ako 60°
2. Stredne oslnené plochy – uhol 40° - 60°
3. Slabo oslnené plochy – uhol menší ako 40°

Z priestorovej diferenciácie plôch podľa oslnenia vidieť, že prevažuje stredne oslnené plochy. Pre niektoré návrhy však budú dôležité práve charakteristiky extrémnych plôch. Kód jednotiek bude na treťom mieste kódu typov krajinoekologických jednotiek.

1.9 Hydrologické pomery

Hydrograficky patrí záujmové územie do čiastkového povodia Slaná. Číslo základného povodia je **4-31-03**. Na území okresu sa nachádzajú 3 vodohospodársky významné toky: Rimava, Blh, Slaná.

Nosným tokom modelového územia je rieka Rimava, patriaca do čiastkového povodia Slaná. Rimava má plochu povodia 594 km², s priemerným dlhodobým ročným prietokom 4,72 m³.s⁻¹. V modelovom území sa na riekú Rimava napája Dúžavský potok, Gemerčenský potok a potok Močiar.

V modelovom území sa nachádza malá nádrž Kurinec na potoku Ľukva so zátopovou plochou 0,01 km² charakterizovaná ako prímestská rekreačná oblasť. Z kategórie jazier sa tu vyskytujú jazierka severne od RS pri obci Nižný Pokoradz (vzniklé pri zosuve). Vytvorili sa na depresiách medzi jednotlivými kryhami zosunutých pyroklastických hornín, ktoré sa oddelili od Pokoradzskej tabule.

V Rimavskej Sobote sa nachádza jedna vodomerná stanica, ktorá meria vodný stav, prietok a teplo vody. Priemerný ročný prietok za obdobie 1931 – 1960 bol $4,72 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ pričom plocha povodia k profilu vodomernej stanice bola $534,3 \text{ km}^2$.

Záujmové územie spadá do vrchovinnno-nízinnej oblasti. Typ režimu odtoku je dažďovo-snehový. Podzemná voda je na 70% dopĺňovaná z riek a ich prítokov-nivy.

1.10 Pôda

Pôdne pomery posudzovanej lokality sú odrazom dlhodobého vývoja, kde zohrala rozhodujúcu funkciu absolútna činnosť riek a vplyv podzemnej vody v alúviách. Podzemné vody vplývali na hydromorfný vývin pôd a v dôsledku zvýšenej mineralizácie aj na procesy zasoľovania pôd.

Podľa mapy pôdných typov (Hraško, Linkeš, Šurina) územie je budované nivnými pôdami glejovými na nekarbonátových nivných sedimentoch, ktoré sa nachádzajú v blízkom okolí alúvia rieky Rimavy. V širšom okolí sa nachádzajú rovnako aj pararendziny na stredne ťažkých až ťažších silikátovo-karbonátových terciérnych sedimentoch, ako aj sprievodné hneď zeme erodované na polygenetických hlinách.

Základné fyzikálne vlastnosti substrátu širšieho okolia záujmovej lokality (spracované podľa ÚSES SÚ Rimavská Sobota, EKOJET, 1993)

V jednotkách substrátu je vyjadrený predovšetkým celkový charakter substrátu, zrnitosť a pôvod substrátu, z čoho môžeme usudzovať aj o iných vlastnostiach, napr. o priepustnosti a skeletnatosti, hĺbke, o chemických vlastnostiach a pod. Pri niektorých udávame stupeň oglejenia.

1. *Aluviálne hliny neoglejené*

Podľa zrnitosti sú stredne ťažké, pre vodu málo až dobre priepustné. Nachádzajú sa na širokých riečnych rovinách. Ich vlastnosti sa menia z miesta na miesto. Sú na nich hlboké pôdy.

2. *Aluviálne hliny glejové*

Sú podobné ako predchádzajúca jednotka, avšak v stálom dosahu spodnej vody. Glejovým procesom sa pre väčšinu kultúr uvoľňuje škodlivý hliník.

3. *Polygénne sedimenty na dnách dolín*

Sú to zrnitostne ťažké až veľmi ťažké materiály na nivách vedľajších tokov a na dnách úvalín. Materiál má sčasti charakter nivných sedimentov, ktoré sú však premiešané s podsvahovými materiálmi z pahorkatín. Tieto hliny a íly sú väčšinou glejové, zamokrené s predpokladmi vzniku slatinísk. Sú prevažne bez skeletu s hlbokými pôdami.

4. *Polygénny skeletnatý materiál, zahlinené štrky a piesky*

Je to materiál štvrťhorných terasových zaplavenín (v jednom prípade treťohorné morské piesky), ktorý sa na povrchu objavuje po odstránení pokryvných sprašových hlin. Štrky a piesky sú veľmi zahlinené. Zaradíme sem aj polygénny skeletnatý materiál, ktorý sa objavuje na strmých a príkrych svahoch. Substrát je pre povrchovú vodu dobre priepustný, skeletnatý so stredne hlbokými, na príkrych svahoch aj s plytkými pôdami.

5. *Stredne ťažké až ťažké sprašové hliny*

Sú to pokryvné útvary rôznej hrúbky, soliflukčne premiešané, ktoré prakticky vylučujú vplyv podložených hornín na krajinnoekologický komplex. Ich súvislý pokrov je prerušený hlavne na strmších svahoch, kde sa objavujú podložné útvary. Pre vodu sú málo priepustné, môžu byť mierne oglejené. Sprašové hliny sú bez skeletu, sú na nich hlboké pôdy.

6. *Ťažké a veľmi ťažké svahové hliny*

Zaradíme sem materiál zo zvetrávania slieňov, sprašové hliny a soliflukčné hliny, všetko soliflukčne premiešané. Sú pre vodu veľmi málo priepustné, prevažne oglejené, stredne skeletnaté s hlbokými pôdami. Minerálne sú bohatšie ako predchádzajúca jednotka.

7. *Hlinité zvetraliny neovulkanitov*

Sú to zvetraliny, svahové, podsvahové a soliflukčné hliny na pyroklastikách andezitov. Pre povrchovú vodu sú dobre až slabo priepustné, stredne skeletnaté so stredne hlbokými pôdami. Sú na miernych a stredných svahoch vrchovín.

8. *Kamenité zvetraliny neovulkanitov*

Sú to kamenité až balvanité delúviá a skalný povrch tvoria vulkanické konglomeráty a andezitový skelet rôznych rozmerov. Nachádzajú sa na strmých svahoch neovulkanickej tabule a samostatných vrškoch. Sú veľmi skeletnaté až kamenité, s plytkými pôdami.

9. *Polygénne hliny a íly neovulkanických tabúl*

Sú to zmiešané zvetraliny neovulkanitov, soliflukčných a sprašových hĺn, slabo priepustné, rôzne skeletnaté, s hlbokými pôdami na povrchu neovulkanických plošín. Z pôdných pomerov vyplýva, že prevažnú časť územia pokrývajú pôdy ilimerizované až oglejené. V alúviu rieky Rimavy prevládajú pôdy nívne a nekarbonátové.

1.11 Biota

Vegetačné pomery (spracované podľa ÚSES SÚ Rimavská Sobota, EKOJET, 1993)

V širšom okolí záujmového územia sa nachádzajú tieto mapovacie jednotky potenciálnej prirodzenej vegetácie (biotopy):

Dubovo-hrabové lesy panónske (C) Vytvárajú sa na sprašových pahorkatinách a kotlinách južného Slovenska (Košická, Rimavská, Lučenská, Ipeľská, Chvojnická kotlina). Sú to spoločenstvá dubovo – hrabových lesov v najteplejších oblastiach Slovenska alebo v teplejších kotlinách a dolinách, kde má klíma zvýšenú kontinentalitu.

Sromové poschodie tvoria dominantný dub letný (*Quercus robur* L). Hojné sú ešte javory *Acer campestre* a *Acer platanoides*. Bežné sú bresty (*Ulmus minor* a na vlhkejších miestach *Ulmus laevis*), lipa malolistá (*Tilia cordata*). Ďalej sú to hrab (*Carpinus betulus*) a jasany (*Fraxinus excelsior* a *Fraxinus angustifolia*). Krovinné poschodie je bohaté vyskytuje sa najmä vtáci zob (*Ligustrum vulgare*), trnka obyčajná (*Prunus spinosa*), siripútka (*Viburnum lantana*), baza čierna (*Sambucus nigra*).

Väčšina plôch po lesoch bola premenená na úrodné polia, na ktorých sa pestujú náročné kultúry (kukurica, pšenica, tabak). Náhradné spoločenstvá sa zachovali iba veľmi lokálne a patria k spoločenstvám zväzov Arrhenatherion, alebo Mesobromion.

V blízkosti Rimavskej Soboty v lokalite Kurinský les je známa asociácia *Quercus robur* – *Carpinetum*.

Dubovo – cérové lesy (Qc)

Dubové subxerothermofilné až xerothermofilné lesy, v ktorých výraznejšie vystupuje ešte dub cérový (*Quercus cerris*) sa viažu najmä na ilimerizované hnedo zeme na sprašových príkrovoch. Pôdy v lete alebo v období dlhšieho sucha vysychajú, na jar a za dažďov sú vlhké a pretože sú ílovité, sú ťažké a kyslé.

Na rovinách sa viažu na chrbty a mierne svahy, inde iba na južné exponované a relatívne prudšie svahy.

Dubové nátržníkové lesy (Qp)

Dubové lesy na plošinách a miernych sklonoch pahorkatín s príkrovmi sprašových hĺn a ílov, ktoré ležia zväčša na neogénnych útvaroch, budovaných štrkami a piesočnatým materiálom. Floristicky sú bohaté. Z druhov prevláda dub letný (*Quercus robur*), nájde sa aj dub sivastý (*Quercus pendunculiflora*). Krovinný podrast tvoria krušina jelšová (*Frangula alnus*), lieska (*Coryllus avellana*), rešetlák (*Rhamnus catharticus*), trnka (*Prunus spinosa*), hloh obyčajný (*Crataegus laevigata*) atď. Druhotné spoločenstvá sú pre tieto lesy typické. Na pastinkách a voľných plochách uprostred lesov prevláda psinček tenučký (*Agrostis capillaris*), miestami aj psica tuhá (*Nardus stricta*), alebo vres obyčajný (*Calluna vulgaris*), hojný je púpavec srstnatý (*Leontodon hispidus*) a mnohé oligotrofné druhy.

Flóra

Podľa fyto geografického členenia územia Slovenska (Futák 1980) patrí záujmové územie do: 1. Oblasť panónskej flóry (Panonicum) s podoblasťou matranskej flóry (Matricum) 2. Oblasť západokarpatskej flóry (Carpaticum occidentale), obvod predkarpatskej flóry (Preacarpaticum). Prejavuje sa to i na druhovom zložení vegetácie tohto územia – zastúpené sú predovšetkým teplomilné nížinné druhy.

Pri opise rastlinstva charakterizujeme matranskú podoblasť, kde patrí celá Ipeľsko-Rimavská brázda, z nej sem patrí len východná časť Cerovej vrchoviny. Územie je väčšinou bez lesov. Pôvodný ráz krajiny bol druhovo zoskupený, čo umožnilo lepšie prenikanie druhov panónskej flóry. Najchudobnejšia je vegetácia na odvápnených hlinách a štrkoch a na kyslom podloží kremencov. Ide o nižšie položené územia (200 – 500 m n.m) od Ipľa po okolie Rimavskej Soboty. Najväčším lesným komplexom v blízkosti záujmového územia je les Veľký Ťahan (288 m n.m) a Malý Ťahan (278,8 m n.m). Fragmentálne sú roztrúsené malé lesné okrsky v okolí dolného toku Rimavy, Blhu a Turca.

V Rimavskej kotline prevládajú kotlinové druhy napr.: dub sivý (*Quercus penduliflora*), dub cerový (*Q. cerris*), nátržník biely (*potentilla alba*), maranský druh kamzičník podlhovastolistý (*Doronicum hungaricum*), šišák gracovitý (*Scutellaria hastifolia*) hrachod panónsky (*Lathyrus pannonicum*), h. sedmohradský (*L. transsylvanicus*), ostrica horská (*Carex montana*), klinček komcový (*Dianthus collinus*), palina pontická (*Artemisia pontica*). Na vápencoch rastie hadinec červený (*Echium russicum*), ľan chlpatý (*Linum hirsutum*), kurička zväzkovitá (*Minuartia fastigiata*), kavyľ vláskový (*Stipa capillata*), sivokvet mäkký (*Jurnea mollis*), mednička zafarbená (*Melica picta*), lucerna najmenšia (*Medicago minima*), kokorík širokolistý, ľan tenkolistý (*Linum tenuifolium*), bodliak kopcovitý (*Cardus collinus*), vzácné aj ibištek trojdielny (*Hibiscus trionum*). Na vlhkých stanovištiach pri rieke Rimava a jej prítokoch sa vyskytuje vzácny a kriticky ohrozený druh korunkovka strakatá (*Fritillaria meleagris*).

Lesné spoločenstvá s kontinentálnym charakterom sa tu formovali ako dubovo-hrabové (*Quercus robur* – *Carpinetum*), lesy s dubom letným (*Quercus robur*), s dubom zimným (*Quercus petraea*). Najrozšírenejší tu bol dub sivý (*Quercus penduliflora*). Ďalšie spoločenstvo s dubom sivým aj javor tatársky (*Acer tatarici* – *Quercetum pubescentis pretraea*). Suché stanovišťa s kyslými pôdami osídľovali spoločenstvá s dubom cerom (*Quercus oetreae cerris*). Naandezitoch dub jadranský (*Q. virgiliana*) a bud plstnatý (*Q. pubescentis*). Väčšina súčasných lesov bola poznačená nesprávnym hospodárením, vznikali výmladkové lesy. Veľa lesov bolo zlikvidovaných pri ťažbe tehliarskej suroviny. V kotline sa viac zachovali nízke vrbovo-topoľové lesy. Najväčšie spoločenstvá v kotline zaberali spoloč. Dubín (*Potentilla albae-Quercetum*). V zalesnených komplexoch Ťahana a Kurínskeho lesa majú tieto najväčšie rozšírenie. Krovinná a travinná vegetácia je pomerne bohatá a početnými pôvodnými aj introdukovanými druhmi.

Najmenšie rozšírenie majú spoločenstvá brehové, ktoré v minulosti boli veľmi narušené reguláciou tokov rozširovaním poľnohospodárskych plôch a technickými dielami. Teraz fragmentárne sú rozšírené druhy rodov vrba (*Salix*), topoľ (*Populus*), jelša (*Alnus*). V bylinných porastoch rastie záružlie horské (*Caltha palustris*), pichliač zelinový (*Cirsium oleraceum*), bodliak lopúchový (*Carduus personata*), vrbovka chlpatá (*Epilobium hirsutum*), túžobník brestový (*Filipendula ulmaria*), deväťsil hybridný (*Petasites hybridus*), kozonoha hostcová (*Aegopodium podagraria*), nezábudka močiarna (*Myosotis palustris*), ostružina ožina (*Rubus caesius*), žihľava dvojdomá (*Urtica dioica*). Náhradnými spoločenstvami sú *Phalaridion arundinaceae*, kde prevláda chrastnica rákosová (*Phalaris arundinacea*)

Fauna

Podľa zoogeografického členenia Slovenska (Čepelák 1980) patrí územie do panónskej oblasti, jej juhoslovenského obvodu a dunajského okrsku. Toto začlenenie znamená, že v druhom zložení živočíšstva prevažujú najmä teplomilné, často stepné druhy.

Územie patrí do oblasti vplyvu panónskej teplomilnej fauny. Z hľadiska zoogeografického patrí do provincie panónskeho úseku, juhoslovenského obvodu eurosibírskych stepí (Buchar, 1983). Migračné cesty vodných a na vodu viazaných živočíchov sú sústredené na nivu Rimavy, kde je jadro hydrofauny v okrese Rimavská Sobota.

Na sledovanom území sa vyskytuje bežná fauna lúk a polí (drobné zemné cicavce, hmyz, slimáky, pôdne organizmy, vtáky), fauna komplexu záhrad a prímestských záhrad, fauna okolia ciest a násypov a iných biotopov. Zastúpenie živočíšnych spoločenstiev v sledovanom území:

Bezstavovce (Evertebrata)

Na sledovanom území sa z chránených a ohrozených druhov hmyzu (Insecta) vyskytuje na okolitých lúčnych a iných stepných biotopoch je modlivka zelená (*Mantis religiosa*). V ojedinelých pozostatkoch stromových biotopov lužného charakteru sa vyskytuje bystruška zrnitá (*Carabus violaceus*) a nosorožík kapucínsky (*Oryctes nasicornis*) najmä v krovinných porastoch.

Z ohrozených druhov vážok sa vyskytuje hadovka lesklá (*Calopteryx splendens*). Z ohrozených druhov kôrovcov za najvzácnejší možno považovať výskyt štítovky letnej (*Triops cancriformis*), v periodických mlákach na poliach a lesných cestách.

Z mäkkýšov (Mollusca) sa v sledovanom území vyskytujú druhy ako: vodniak vysoký (*Lymnea stagnalis*), kotúľka veľká (*Planorbis corneus*) a šklábka veľká (*Anodonta cingea*). Na ruderaloch potom slimák záhradný (*Helix pomatia*).

Vertebrata

Ichtyofauna riečky Rimavy v okolí záujmového územia je dosť ovplyvnená nepravidelnými znečisteniami vyššie na toku sa nachádzajúcimi závodmi. Bežný je výskyt týchto druhov: Plotica obyčajná (*Rutilus rutilus*), jalec hlavatý (*Leuciscus cephalus*), jalec tmavý (*Leuciscus idus*), podustva obyčajná (*Chondrostoma nasus*), hrúz obyčajný (*Gobio gobio*), mrena obyčajná (*Barbus barbus*), belička obyčajná (*Alburnus alburnus*), piest zelenkavý (*Blicca bjorkena*), pleskáč vysoký (*Abramis brama*), karas striebřitý (*Carassius auratus*), kapor obyčajný (*Cyprinus carpio*), mieň obyčajný (*Lota lota*), sumec obyčajný (*Silurus glanis*), a úhor obyčajný (*Anguilla anguilla*). V prítokoch lopatka dúhová (*Rhodeus sireus amarus*), plž obyčajný (*Cobitis taenia*) a čík obyčajný (*Misgurnus fossilis*).

Batrachofauna je viazaná najmä na nivu Rimavy, kde na jar je množstvo biotopov typu periodických mlák. Sú tu stabilne populácie skokana zeleného (*Rana kl. Esculenta*) a ropuchy bradavičnatej (*Bufo bufo*) a ropuchy zelenej (*Bufo viridis*) a rosníčky zelenej (*Hyla arborea*).

Z plazov (*Reptilia*) je na každom vhodnom stanovišti veľmi hojná jašterica veľkohlavá (*Lacerta agilis*). Na trávnatých ruderaloch potom zriedkavo aj slepúch lámavý (*Anguis fragilis*). V príbrežnej zóne riečky Rimava tiež užovka obojková (*Natrix natrix*).

Avifauna (Aves) sa vyskytuje v urbanizovaných, ruderalných a okolitých lúčnych biotopoch, čiastočne aj v doprovodnej zeleni. Rimavská kotlina slúži ako biokoridor pre ťahové vtáctvo počas jarneho a jesenného ťahu. Z ďalších druhov v prostredí spomenutých biotopov nachádzame druhy: lastovička belorítká (*Delichon urbica*), drozd čierny (*Turdus merula*), sýkorka obyčajná (*Parus major*), brhlík obyčajný (*Sitta europaea*), hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*).

Cicavce (Mikromammalia) na okolitých ruderalných a lúčnych biotopoch môžeme zistiť nasledovné druhy: Hraboš poľný (*Microtus arvalis*), ryšavka žltohrdlá (*Apodemus flavicollis*), piskor obyčajný (*Sorex araneus*), krysa vodná (*Arvicola terrestris*) a krt obyčajný (*Thalpa europea*). Z iných druhov potom zajac poľný (*Lepus europeus*), lasica obyčajná (*Mustella nivalis*) a tchor obyčajný (*Putorius putorius*).

2. KRAJINA, SCENÉRIA, OCHRANA, STABILITA

2.1 Primárna štruktúra krajiny

Predmetné územie sa nachádza v zastavanom území mesta Rimavská Sobota. Podľa fyzickogeografickej charakteristiky typov súčasnej krajiny (Mazúr a Krippel 1980) možno klasifikovať územie vlastného intravilánu mesta Rimavská Sobota ako priemyselno-technizovanú kotlinovú krajinu prechodného sídelného typu. Územie okolia mesta je charakterizované ako nížinná krajina prechodného sídelného typu.

2.2 Sekundárna štruktúra krajiny

Pod týmto pojmom rozumieme súčasné využitie krajiny – landuse, je to súčasný stav využitia jednotlivých plôch záujmového územia. Z hľadiska výskytu pozitívnych prvkov v životnom prostredí sa jedná o priaznivú oblasť na výrobnú-obytnú funkciu. Z hľadiska negatívnych prvkov v životnom prostredí ide o územie s nízkym výskytom negatívnych prvkov (pôdna erózia, vodný režim, čistota vôd, charakter klímy, čistota ovzdušia, stupeň rozrušenia vegetácie). Posudzované územie je oblasťou nížin a otvorených kotlín s veľmi vysokým potenciálom reliéfu na hospodársku činnosť, menovite na výstavbu sídel, primyselno – technických objektov, komunikácií a poľnohospodárstva. V blízkosti priamo dotknutého areálu boli identifikované nasledovné plochy:

Obytné plochy

- Viacpodlažná zástavba obytných blokov oproti pozemku

Plochy občianskej vybavenosti

- Nákupné centrum Hypernova
- Školské zariadenie - Gymnázium

Dopravné plochy a línie

- Cestné komunikácie – regionálna cesta II/531, prístupová cesta do areálu nákupného centra Hypernova
- Parkoviská pri areáli nákupného centra Hypernova
- Plynové potrubie na okraji plochy
- Dažďová kanalizácia Transpetrolu na okraji plochy
- Kábel spoločnosti Orange a.s. na okraji plochy
- Železničná trať Rimavská Sobota – Poltár /v súčasnosti nevyužívaná/

Vegetácia v mestskej krajine

- Plochy zelene na pozemku nákupného centra Hypernova
- Poľnohospodárske plodiny na pozemku určenom pre zámer
- Neupravovaná sídlisková zeleň s prevládajúcimi neofytmi
- Plochy nelesnej stromovej a krovinej zelene a trávnatého porastu.

2.3 Scenéria

Krajinný obraz každého územia je daný prírodnými, najmä reliéfovými pomermi a vytvorenými prvkami súčasnej krajinej štruktúry. Reliéf predstavuje limitu vo vizuálnom vnímaní krajiny, ktorá určuje do akej miery je každá priestorová jednotka výhľadovým a súčasne videným priestorom /tzv. vizuálne prepojenie reliéfu/. Prvky krajinej štruktúry určujú estetický potenciál daného priestoru, rep. bariérovú / pozitívne aj negatívne/ tento priestor ovplyvňujú.

Hodnotený zámer je situovaný v fluvialne modelovanom reliéfe bez výraznejších prírodných terénnych dominánt. Územie sa nachádza v zastavanom území mesta Rimavská Sobota (viď. situácia), v južnej časti, medzi ulicou Hostinského a železničnou traťou Rimavská Sobota – Poltár. Zo severovýchodnej strany je lokalita ohraničená riekou Rimava a nákupným strediskom Hypernova, z juhozápadnej nezastavaným územím – náletovou nesúvislou zeleňou a burinovo-trávnatou plochou.

Areál na výstavbu je situovaný na pozemku, ktorý sa nachádza v dvoch katastrálnych územiach, je to katastrálne územie Rimavská Sobota KNC 878/6 a katastrálne územie Tomašová KNC 1340/1.

Z hľadiska prítomných prvkov súčasnej krajinej štruktúry ako vizuálnych bariér môžeme o priamo dotknutom areáli a jeho najbližšom okolí konštatovať, že sa v pohľadoch na okolie striedajú horizontálne a vertikálne prvky súčasnej krajinej štruktúry.

V smere na juh je pohľad z priamo dotknutého areálu otvorený smerom do nezastavaného územia, v pohľadoch na ostatné strany je to urbanizovaný priestor sídliska Rimava, sídliska na Hostinského ulici a nákupné centrum Hypernova.

2.4 Ochrana prírody

Podľa zákona NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny na územie okresu Rimavská Sobota sa vzťahuje druhý až piaty stupeň ochrany prírody a krajiny. Stupne ochrany zabezpečujú špeciálnu starostlivosť a režim na chránených územiach s vylúčením, resp. obmedzením takých činností, ktoré môžu nejakým spôsobom narušiť rozmanitosť podmienok a foriem života na Zemi, ekologickú stabilitu územia, využívanie prírodných zdrojov a vzhľad krajiny. Podľa stupňov ochrany sú chránené v k. ú. Rimavská Sobota nasledovné prírodné územia a krajina:

- PR Ťahan
- PR Kurinecká Dubina
- PR Horný červený les
- CHA Hikóriový porast
- PR Pokoradzské jazierka
- CHS Ginko v Rimavskej Sobote

Všetky uvedené maloplošné územia nachádzajúce sa v blízkosti Rimavskej Soboty nie sú súčasťou veľkoplošného chráneného územia – CHKO Cerová vrchovina (rok vyhlásenia: 1989, rozloha: 16 771 ha). Nachádzajú sa však v územnej pôsobnosti Správy chránenej krajinej oblasti Cerová vrchovina.

Prírodná rezervácia Ťahan

Rozloha: 6,05 ha

Stupeň ochrany: 5

Predmetom ochrany je výskyt chránených a ohrozených druhov flóry Slovenska – črievičníka papučkového (*Cypripedium calceolus*) a kosatca dvojfarebného (*Iris variegata*) a ďalších druhov z čeľade vstavačovité. Rezervácia reprezentuje jednu z okrajových lokalít výskytu črievičníka papučkového na Slovensku. Lokalita je ojedinelá tým, že výskyt tohto druhu sa viaže na spoločenstvá vápnomilných bučín podväzu *Cephalanthero – Fagenion* rozšírených v podhorských a horských oblastiach pohorí karpatskej sústavy.

Územie bolo vyhlásené za chránené v roku 1997.

Prírodná rezervácia Kurinecká dubina

Rozloha: 5,96 ha

Stupeň ochrany: 5

Územie je chránené od roku 1952 ako hniezdny biotop krakle belasej (*Coracias garrulus*). Neskôr upravené z dôvodu zmeny charakteru biotopu len na ochranu starých dubov. Porast pozostáva hlavne zo 150 – 300 ročných dubov letných (*Quercus robur*), ako ukážky typu nížinných lesov Slovenska s predpokladmi pre hniezdenie dutinového vtáctva. V území sa nachádza cca 80 dubov s obvodom od 200 do 600 cm. V minulosti malo územie charakter rozvoľnených tzv. panónskych hájov.

Prírodná rezervácia (Vereš) Horný červený les

Rozloha: 11,02 ha

Stupeň ochrany: 3

Chránené územie bolo vyhlásené v roku 1974 na ochranu starých stromov ako prírodných zaujímavostí a objektov hniezdenia vzácneho druhu južných polôh – krakle belasej (*Coracias garrulus*). Nachádzajú sa tu mohutné 200 – 400 ročné jedince duba letného (*Quercus robur*) a duba cerového (*Quercus cerris*). Sú ukážkou fyzických a produkčných schopností duba.

Chránený areál Hikóriový porast

Rozloha: 48,63 ha

Stupeň ochrany: 3

Hikórie (rod *Carya*), pôvodne severoamerické dreviny boli na lokalite Teplý Vrch vysadené koncom 19. st. v celkovom počte cca 50 jedincov. Sú tu zastúpené druhy – hikória biela, hladká, strapkatá, plstnatá a horká. Okrem nich je v poraste zastúpený aj hrab, dub letný, dub cerový a jaseň. Územie bolo vyhlásené za chránené v roku 1965, za účelom ochrany a využitia porastu ako študijného objektu pre sledovanie aklimatizácie a rastových možností cudzokrajných drevín.

Prírodná rezervácia Pokoradzské jazierka

Rozloha: 15,8729 ha a ochranné pásmo: 32,9579 ha

Stupeň ochrany: 5 a ochranné pásmo: 4

Najcennejšia časť Pokoradzkej tabule. V chránenom území sa nachádzajú tri zamokrené terénne depresie – tzv. jazierka. Vznikli kryhovým zosuvom vulkanoklastík. Predstavujú močiarny biotop, v ktorom sa vyskytujú vzácne rastlinné a živočíšne druhy. Súčasťou územia sú aj skalné teplomilné strány nad jazierkami, s výskytom veľmi ohrozených rastlinných druhov. Vo vrcholových častiach sa selektívnym zvetrávaním vyformovali zaujímavé skalné útvary, blízke zemným pyramídám. Ťažobné dutiny v svahu sú dokumentom vývoja sopečnej činnosti a zároveň aj paleontologickou lokalitou, známou výskytom odtlačkov listov a kmeňov stromov. Ochranné pásmo tvoria okolité lúčne a lesné porasty. Územie bolo vyhlásené za chránené v roku 1993.

Prírodná rezervácia Pokoradzské jazierka je zároveň v rámci sústavy NATURA 2000 navrhovaným územím európskeho významu SKUEV 0364 Pokoradzské jazierka a prírodná rezervácia Ťahan navrhovaným územím európskeho významu SKUEV 0363 Ťahan.

V záujmovom území sa v rámci sústavy NATURA 2000 nachádza navrhované chránené vtáčie územie Cerová vrchovina a Rimavská kotlina (n CHVÚ).

Uvedené prírodné rezervácie sú znázornené na mape č. 3.

NCHVÚ Cerová vrchovina a Rimavská kotlina (SKCHVU003)

Rozloha: 30187,7 ha

Kraj: Banskobystrický

Okres: Lučenec, k. ú.: Belina, Čakanovce, Čamovce, Radzovce, Šiatorská Bukovinka, Šurice

Okres: Revúca k. ú.: Gemer, Šafárikovo

Okres: Rimavská Sobota k. ú.: Abovce, Bakta, Bátka, Blhovce, Bottovo, Čenice, Číž, Dražice, Drňa, Dubno, Dubovec, Gemerské Dechtáre, Gemerské Michalovce, Gemerský Jablonec, Hajnáčka, Hodejov, Hodejovec, Hostice, Chanava, Chrámec, Janice, Jesenské, Jestice, Kaloša, Kráľ, Lenartovce, Martinová n/Rimavicou, Nižná Pokoradz, Nižný Blh, Nová Bašta, Orávka, Petrovce, Rakytník, Riečka pri Králi, Rimavská Seč, Rimavská Sobota, Rumince, Stará Bašta, Šimonovce, Širkovce, Štrkovec, Tachty, Tomášovce pri Bátke, Uzovská Panica, Včelince, Večelkov, Vlkyňa, Vyšná Pokoradz, Zacharovce.

Navrhované chránené územie (CHVÚ) sa nachádza v časti orografických celkov Cerová vrchovina, Juhoslovenská kotlina, v podcelku Rimavská kotlina a celku Slovenské Rudohorie, podcelku Revúcka vrchovina.

Účelom vyhlásenia Chráneného vtáčieho územia Cerová vrchovina a Rimavská kotlina (ďalej len „chránené vtáčie územie“) je zachovanie biotopov druhov vtákov európskeho významu: výrika lesného, včelárika zlatého, škovránika stromového, bučiacika močiarného, výra skalného, kane močiarnej, rybárika riečneho, včelára lesného, d'atľa prostredného, penice jarabej, pipíšky chochlatej, krutihlava hnedého, prepelici poľnej, hrdličky poľnej, strakoša kolesára, a zabezpečenie ich prežitia a rozmnožovania.

Okrem uvedených chránených areálov a prírodných rezervácií spomenieme aj lokality zahrnuté do preventívnych opatrení ochrany prírody a krajiny aktualizované k stavu z roku 1994, tieto však nie sú zákonom vyhlásené. Ide o:

- Krajinný priestor Kurinecký les – komplex lesov, kde najrozšírenejšie sú cerové dúbavy
- Barát kút Kurinec – pramene s pôsobivou skupinou stromov v poľnohospodársky využívannej krajine

- Potok Močiar – prirodzený tok so zvyškami vyvinutých brehových porastov
- Krajinný priestor Šutovka-Petrus – súvislý lesný porast dubovo-hrabového lesa
-

V okrese sú vyhlásené dve chránené vodohospodárske oblasti a to v CHVO Muránska Planina a CHVO Horné povodie Ipľa, Rimavice a Slatiny. Ďalej sa tu nachádza jedna oblasť prirodzenej akumulácie vôd – severná časť k. ú. obce Klenovec, 4 pásma hygienickej ochrany zdrojov pitnej vody (Teplica, Periodická vyvieračka, Skálnik, Chanava), 31 píšiem hygienickej ochrany miestnych zdrojov pitnej vody, 1 ochranné pásmo prírodných liečivých zdrojov (Číž a okolie) a 2 významnejšie pásma zdrojov stolových minerálnych vôd.

2.5 Územný systém ekologickej stability

Kostra územného systému ekologickej stability vytvára v krajinnom priestore ekologickú sieť, ktorá zabezpečuje územnú ochranu všetkých ekologicky hodnotných segmentov v území, vymedzuje priestory umožňujúce trvalú existenciu, rozmnožovanie, úkryt a výživu rastlinným a živočíšnym spoločenstvám typickým pre daný región – biocentrá (majú charakter jadrových území s prioritným ekostabilizačným účinkom v krajine), umožňuje migráciu a výmenu genetických informácií živých organizmov – biokoridory, zlepšuje pôdoochranárske, klimatické a ekostabilizačné podmienky v území.

Prvky územného systému ekologickej stability (ďalej ÚSES) sa hodnotia v rámci projektov ÚSES (projekty Regionálnych ÚSES na úrovni okresov v mierke 1 : 50 000 a projekty Miestnych ÚSES v mierke 1 : 10 000), v ktorých sa kompletne inventarizujú ekologicky významné prvky krajiny. Podľa zákona 543/2002 Z. z. sa za územný systém ekologickej stability považuje taká celopriestorová štruktúra navzájom prepojených ekosystémov, ich zložiek a prvkov, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života na Zemi. Základ toho systému predstavujú biocentrá, biokoridory a interakčné prvky provincionálneho, nadregionálneho, regionálneho a miestneho významu. ÚSES je rozborom súčasnej krajinnej štruktúry a mapuje skutočný stav ekologickej stability územia, vytypováva prvky a súbory geosystémov, ktoré vytvárajú základ pre vymedzenie biocentier a biokoridorov.

Prvky kostry ÚSES

Kostru nadregionálneho (regionálneho) územného systému ekologickej stability v modelovom území tvoria ekologicky významné segmenty krajiny podľa funkčných kritérií, sú členené na:

- a) centrum biotickej diverzity (biocentrum) - Kurinec
- b) biotický koridor (biokoridor) – Kurinecký les

Lokálny ÚSES sídelného útvaru Rimavská Sobota

Lokálny ÚSES záujmového územia je sieťou ekologicky významných segmentov sídelného útvaru R. Sobota. Jeho súčasťou sú do neho zasahujúce nadregionálne biocentrá (Kurinec) regionálne biocentrá (Veľký vrch a Veľký Ťahan), nadregionálny biokoridor (Cerová vrchovina – Rimavská Sobota – Revúcka vrchovina), spája nadregionálne biocentrá. Pohanský hrad – Kurinec – Balocké vrchy.

Biocentrá

Za biocentrum považujeme geoeosystém alebo skupinu geosystémov, ktoré vytvárajú trvalé podmienky na rozmnožovanie, úkryt a výživu živých organizmov a na zachovanie a prirodzený vývoj ich spoločenstiev. Ide teda o taký segment krajiny, ktorý svojou veľkosťou a stavom ekologických podmienok umožňuje trvalú existenciu druhov a spoločenstiev jej prirodzeného genofondu.

Nadregionálne biocentrum – Kurinec má výmeru cca 1000 za s jadrom CHN Kurinecká dubina o výmere 6 ha. Jadro biocentra tvorí prírodné spoločenstvo, v pufračnej (prechodovej) zóne sú

nepôvodné blízko prírodné ekosystémy. Biocentrum však nemá plnú prírodovedeckú reprezentatívnosť. Niektoré typy ekosystémov existujú len vo fragmentoch.

Aby biocentrum Kurinec v budúcnosti plnilo úlohu stabilizačného prvku voči okolitej krajine je považovaný za súčasť siete lokálneho ÚSES kde lokálne biocentra sú prepojené lokálnymi biokoridormi.

Regionálne biocentrum – Veľký vrch má výmeru cca 20 ha. Tvorí ho územie lesa severne od obce. Vyskytujú sa tu spoločenstvá s ohrozenými a chránenými druhmi rastlín a živočíchov. Prevládajú tu dubovo-hrabové lesy ako potenciálna vegetácia na extrémnych stanovištiach (kategória c). Plnia význam chránených lesov a hospodárskych lesov. V území treba uplatňovať formy obhospodarovania, ktoré chránia pôdny kryt.

Regionálne biocentrum – Veľký Ľahan je teplomilný panónsky dubový les (c kategórie), patrí k hospodárskym lesom. V území treba podporovať prirodzené zmladzovanie dubín.

Biokoridory

Tvorí priestorovo prepojené súbory geoekosystémov, ktoré spájajú biocentra a umožňujú migráciu a výmenu genetických informácií živých organizmov a ich spoločenstiev, na ktorých priestorovo nadväzujú interakčné prvky.

Nadregionálny biokoridor – Cerová vrchovina – Rimavská Sobota – Revúcka vrchovina

Spája nadregionálne biocentra: Pohanský hrad – Kurinec – Balocké vrchy. V modelovom území je jej časť Kurinecký les (v katastri obci: Rimavská Sobota, Gemerček, Mojín, Dúžava, Čerenčany, Krúžno, Husiná, Dolné Záhorany a Ožďany).

Regionálny biokoridor – tok rieky Rimavy, tvorí súčasť hydrografickej siete v modelovom území so spontánnou obnovou vodných ekosystémov. Predpoklad renaturačných úprav a zachovania lúčnych komplexov. Riečny koridor sa síce uplatňuje ako bariéra šírenia suchozemských organizmov, ale je zdrojom vody a potravy. Mnohé rastliny sa tu šíria splavovaním. V záujmovom území bude potrebné doplniť pobrežnú vegetáciu. Rieka Rimava je najvodnatejšou riekou Gemera, má dlhodobý priemerný prietok $Q = 4,72 \text{ m}^3/\text{s}$ v Rimavskej Sobote. Ústí do riečky Slaná 1 km od hranice s Maďarskom. Veľkosť povodia je $1\,379 \text{ km}^2$. Jej prítoky v strednej a dolnej časti predstavujú zväčša kratšie svahové toky. Významnejší je lokálny biokoridor – Gortva, ktorý odvodňuje Cerovú vrchovinu a vteká do Rimavy pri Jesenskom.

Žiadne z uvedených chránených území, biokoridorov a biocentier (prvkov kostry ÚSES), ani ich ochranných pásiem nezasahuje priamo do hodnoteného územia.

3. OBYVATEĽSTVO, JEHO AKTIVITY, INFRAŠTRUKTÚRA, KULTÚRNOHISTORICKÉ HODNOTY ÚZEMIA

3.1 Obyvateľstvo

Počet obyvateľov mesta Rimavská Sobota v období medzi dvomi sčítaniami ľudu, domov (1991-2001) sa prejavil ich relatívnym nárastom, ktorý nedosiahla celá SR za toto obdobie. Rok 1991 – 24 772, 2001 – 25088, nárast + 216. Prirodzený prírastok v rokoch 1991-2001 dosiahol záporné hodnoty na úrovni -0,4‰, resp. -0,2‰. Nepriaznivé ukazovatele prirodzeného pohybu sú ovplyvnené klesajúcou pôrodnosťou a pomerne vysokou stabilnou úmrtnosťou obyvateľstva.

- pôrodnosť – v okrese RS bola dosiahnutá vyššia relatívna pôrodnosť v počte živonarodených detí na 1000 obyvateľov, ako bol priemer pre Slovensko (11,2‰). Ukazovateľ úhrnnej plodnosti dosiahol v okrese RS hodnotu 108,3‰ z hodnoty slovenského priemeru.

- úmrtnosť – má od roku 1990 klesajúci trend, vrátane obyvateľov mesta. S postupne sa zhoršujúcou vekovou skladbou obyvateľstva, najmä rastúcim podielom poproduktívneho obyvateľstva možno do budúcnosti očakávať aj pri miernom poklese špecifických mier úmrtnosti, že miera úmrtnosti bude zhruba na súčasnej úrovni, alebo sa bude mierne zvyšovať.

- migrácia – po roku 1993 sa v rámci SR skončila masívna migrácia do miest, veľa obcí v zázemí centier začalo získavať migračné obyvateľstvo. Vtedy bolo mesto RS mierne migračne ziskové. Možno predpokladať ustálenú migračnú tendenciu (zisk), ktorý sa bude zvyšovať v prípade nových miestotvorných aktivít v meste resp. v regióne. V tejto súvislosti výrazne ovplyvní migráciu rozvoj bytovej výstavby.

- ekonomická aktivita obyvateľstva (EAO) – podiel EAO v roku 2001 pri sčítaní ľudu, domov a bytov v meste Rimavská Sobota bol 50,6% čo predstavuje vyšší podiel ako v SR, ktorý bol 49,6%.

3.2 Sídla a sídelná štruktúra

Okres Rimavská Sobota sa nachádza v juhovýchodnej časti stredného Slovenska v pohraničnej oblasti s Maďarskou republikou. V okrese sa nachádza 107 obcí, v tom 3 mestá.

Ďalších 23 sídelných útvarov, ktoré majú charakter obce, je pričlenených k obciam. S celkovou rozlohou 1471 km² je najväčším okresom Banskobystrického kraja. Počtom obyvateľov je na druhom mieste. Hustota osídlenia je 56,5 obyvateľov na 1 km².

Okres Rimavská Sobota hraničí s okresmi Lučenec, Brezno, Revúca, Poltár. Na juhu hraničí s Maďarskou republikou.

Navrhovaná južná rozvojová os spájajúca ťažiská celoštátneho a nadregionálneho významu Bratislava, Lučenec, Rožňava, Košice prechádza juhom okresu a vytvára novú priestorovú dimenziu pre harmonické prepojenie a rozvoj celého útvaru okresu.

K 31.12.1996 žilo v 107 obciach okresu 82 289 obyvateľov. Z celkového počtu obcí okresu majú štatút mesta Rimavská Sobota, Hnúšťa a Tisovec, v ktorých žilo 37 206 obyvateľov, čo je viac ako 45% obyvateľov okresu.

Z hľadiska územno-správneho región Gemer tvoria okresy Rimavská Sobota, Revúca a Rožňava.

V minulosti bol tento región súčasťou Gemersko-malohontskej župy. V južnej časti prevažovala vďaka vhodným prírodným podmienkam poľnohospodárska výroba, kým horská časť na severe patrila do banskoželeziarskej oblasti Slovenského Rudohoria. Gemer patrila v 19. storočí medzi hospodársky najvyspelejšie územia Uhorska.

Ťažiská osídlenia

Navrhované centrá nadregionálneho významu Rimavská Sobota a Lučenec vo svojej priestorovej pôsobnosti vytvárajú jedno spoločné ťažisko osídlenia nadregionálneho až celoštátneho významu.

Toto územie zväčšené o centrum regionálneho významu Poltár a sídlo Filákov, zaradené medzi ostatné významné mestské sídla, spolu vytvára so severozápadným cípom, končiacim za sídlom Lovinobaňa, ťažisko osídlenia regionálneho významu. Takto definovaná hierarchia ťažísk osídlenia vo väzbe na hlavné sídelné rozvojové osi vytvára optimálne územné podmienky pre rozvoj osídlenia v južnej časti Slovenska.

Sídelné rozvojové osi

Hlavná sídelná rozvojová os v trase Lučenec, Rimavská Sobota, Košice prechádza priamo cez sídelný útvar Rimavská Sobota, územne umocňuje nielen funkciu tohto sídla, ale tiež všetkých ostatných sídiel situovaných v blízkosti komunikačných prepojení na území okresu. Ďalšia severo-južná komunikačno-sídelná rozvojová os vychádza zo susedného okresu Revúca a pokračuje smerom k hraničnému priechodu Kráľ situovanému na území okresu Rimavská Sobota. Aj v prípade okresu Rimavská Sobota návrh usporiadania urbanistickej štruktúry je odvodený nielen z vyšších koncepčných zásad, ale tiež zo socio-ekonomických, ekologických, prírodných, technických a ďalších špecifických podmienok okresu.

Lokálnu rozvojovú os na území okresu tvorí takmer súvislý pás osídlenia, vinúci sa z juhu na sever po trase Rimavská Sobota, Hnúšťa. Túto lokálnu rozvojovú os územne akcentuje priestor ťažiska osídlenia regionálneho významu, ktorý tvoria sídla Hnúšťa a Tisovec, zaradené medzi ostatné významné mestské sídla, vrátane sídla Klenovec. Navrhovaný účinnejší komunikačný systém

a predpokladaný rozvoj ťažiska osídlenia postupne vytvoria predpoklady tiež pre rozvoj veľkého množstva obcí s malým počtom obyvateľov, ktoré charakterizujú okres Rimavská Sobota.

Priestory mimo ťažisk osídlenia

Aj v okrese Rimavská Sobota sa nachádza rozptýlené osídlenie, najviac však na katastrálnom území sídla Klenovec, ktoré poskytuje prítiaživé a perspektívne rekreačno-oddychové zázemie najmä pre obyvateľov iných okresov.

Kultúrno-historické aspekty územia

Najstaršie stopy po osídlení územia dnešného mesta siahajú až do mladšej doby kamennej (6000-2900 pr.n.l.). Nálezy troch podkladov bronzových šperkov vedú k predpokladu, že v priestore Rimavskej Soboty existovali v strednej a mladšej dobe bronzovej (15. – 7. stor. pr. n.l.) dielne na výrobu bronzových predmetov. Ďalšie archeologické pamiatky dokladujú prítomnosť ľudí na tomto území v staršej dobe železnej (7. – 3. stor. pr.n.l.). Po Keltoch (3. – 1. stor. pr.n.l.) a Germánoch (1. – 4. stor.) prešlo v období sťahovania národov (5. – 6. stor.) tadiaľto viacero skupín rozličného etnického pôvodu. Napokon s a tu natrvalo usadili Slovania.

Z viacerých náznakov možno predpokladať, že prevažne roľnícke slovanské (slovenské) obyvateľstvo sa v oblasti Rimavskej Soboty udomácnilo v 7. – 8. stor. O nasledujúcom vývine tohto osídlenia svedčia napríklad esovité záušnice, hlásiace sa do veľkomoravského obdobia (9. stor.), či slovenské motívy názvov miestnych osád „zakonzervovaných“ v ich maďarských variantoch (Mučín, Trnovec, Gač, Techan a i.).

Od začiatku 10. stor. prenikali zo stredného Poipia do tohto priestoru vojenské skupiny staromaďarských kmeňov. maďarský pastieri – dobytkári sa tu nastálo usadzovali však až od polovice 11. storočia. A postupne i oni prechádzali na roľnícky spôsob života. Stredoveká Rimavská Sobota vznikla asi v 2. pol. 11. stor. okolo trhového miesta pri kostole sv. Jána Krstiteľa, kde sa konali pravidelné sobotné trhy. Táto lokalita mala už predtým funkciu náboženského a obchodného strediska pre osady Mučín, Trnovec, Gač, Techaň, Sobôtka, Rimava (teraz Tomašová) a Kurinec, ktoré ležali v jeho blízkosti. Mnohí obyvatelia opustili neskôr (v 11. – 14. stor.) tieto osady a prešli bývať do Soboty, v ktorej dúfali nájsť lepšie podmienky nielen pre svoje materiálne a duchovné potreby, ale aj pre osobnú a majetkovú bezpečnosť. Najstaršia písomná zmienka o Rimavskej Sobote v podobe „Rymoa Zumbota“ pochádza z roku 1271 a svedčí už o jej nadregionálnom trhovom význame. Prvým písomne doloženým feudálnym pánom Rimavskej Soboty bol kaločský arcibiskup. V 13. stor. sa stala zároveň sídlom hradskeho pána („comes curialis“), ktorý odtiaľto spravoval nielen samotnú Rimavskú Sobotu, ale i ostatné arcibiskupove majetky na strednom a hornom povodí Rimavy, tvoriace osobitnú hospodársko-správnú jednotku tzv. Rimavské španstvo („Comitatus de Rymua“).

V roku 1334 sa novým vlastníkom Rimavskej Soboty stal Tomáš Sečení (v tom čase sedmohradský vojvoda a solnocký župan). Získal ju spolu s ostatnými okolitými dedinami od kaločského arcibiskupa výmenou za svoje majetky v Báčskej s Srijmskej stoli. Na základe žiadosti vojvodu Tomáša vydal kráľ Karol Róbert v roku 1335 Rimavskej Sobote privilegijnú listinu, ktorou jej udelil budínske mestské právo. V roku 1387 navštívil Rimavskú Sobotu kráľ Žigmund Luxemburský. Pri tejto príležitosti jej daroval erb, ktorý tvorí na striebornom štíte čierna orlica s červenou zbrojou (zobák, jazyk, pazúre). Z erbových farieb je odvodená aj súčasná čierno – červeno – biela vlajka mesta.

Od začiatku 15. stor. sa z hľadiska právnej kategorizácie miest vyvíjala Rimavská Sobota ako zemepanské mesto – mestečko („oppidum“). V rokoch 1447, 1451 a 1452 bola dejiskom mierových rokovaní medzi Jánom Jiskrom, zastupujúcim nároky maloletého kráľa Ladislava V., a správcom Uhorského kráľovstva Jánom Huňadym. V prvej polovici 15. storočia došlo však aj k jej významnému hospodárskemu rozvoju, začali vznikať prvé cechy – kožušnícky, valchársky, mäsiarsky. V roku 1460 zomrel posledný mužský potomok z rodu Sečeníovcov Ladislav II. a Rimavská Sobota sa prostredníctvom jeho dcér dostala ako dedičstvo do vlastníctva Lošonciovcov a Orságovcov z Gutu. V nasledujúcich desaťročiach pribudli v meste ďalšie cechy. Pozoruhodný je najmä združený cech zlatníkov, kováčov, sedlárov, remenárov, zámočníkov, brusičov a debnárov, ktorý sa sformoval v roku 1479 ako tzv. oltárne bratstvo sv. Michala Archanjela.

V roku 1506 zachvátil Rimavskú Sobotu ničujúci požiar, najväčší v jej dejinách. Aby sa mohla z jeho dôsledkov pozviechať, oslobodil ju kráľ Vladislav II. na dobu ôsmich rokov od všetkých daní a dávok. Neskôr jej potvrdil aj výsady, ktoré dostala v minulosti od jeho predchodcov. Samotní Rimavskosoboňania si z nich cenili najmä oslobodenie d akýchkoľvek mýt, ciel a iných cestných poplatkov na celom území Uhorského kráľovstva z roku 1512. V rámci nasledujúcej obnovy dostalo rimavskosobotské námestie štvorcový tvar a k nemu priliehajúcu pravidelnú sústavu ulíc, ktorá sa v jadre zachovala až do 20. stor. Sľubný vývoj Rimavskej Soboty prekázil vpád Turkov, ktorí ju obsadili už v roku 1553. Od roku 1555 až do roku 1593 ju potom ovládali z neďalekej vodnej pevnosti Sobôtka, v ktorej zriadili aj sídlo správneho okresu – tzv. rimavskosobotskej náhije. Druhé obdobie tureckej okupácie mesta sa začalo v roku 1596 a trvalo až do roku 1686. Z tých čias sa v Rimavskej Sobote zachovala jedinečná zbierka 256 tureckých listín a listov, ktoré súvisia najmä s jej vtedajšími poplatnými povinnosťami. O nepriaznivých dôsledkoch tureckého panstva výrečne svedčia zdaniteľné porty, ktoré z počtu 127 v roku 1542 klesli na púhych 12 v roku 1648. Z hľadiska uhorského feudálneho práva získali Rimavskú Sobotu koncom 16. stor. Forgáčovci a Séciovci. V tomto období a potom až do polovice 19. stor. sa v latinských písomných dokumentoch označuje spravidla ako privilegované mesto, respektíve mestečko (*“oppidum privilegiatum“*).

V 17. storočí prešlo Rimavskou Sobotou niekoľko výprav protihabsburských povstalcov. V jej chotári táborilo vojsko Gabriela Betlena (1626) i Juraja Rákociho (1645). Z hospodárskeho hľadiska mali dôležitú úlohu jarmoky, ktorých tu bolo do roka až osem. Od 80-tych rokov 17. storočia sa zvýšil význam Rimavskej Soboty ako politického, neskôr tiež správneho centra Malohontského dištriktu.

Určitý úpadok priniesli mestu dôsledky porážky povstania Františka II. Rákociho (1711). Ale inak bolo 18. storočie po dlhom čase pre rimavskú Sobotu opäť obdobím hospodárskeho a spoločenského rozkvetu. Kráľ Karol III. jej formou privilégia potvrdil právo na výčap pálenky (1725), právo meča (1735) a ďalšie výsady. Popredné miesto v jej živote patrilo remeselníckym cechom. Okrem už spomínaných výrobcov ich tu mali zriadené garbiari, hrnčiari, na Slovensku ojedinelí čutoráši, tkáči, čižmári, ševci, krajčíri a iní. Začiatky týchto cechov, podobne ako v prípade miestneho kupeckého cechu, siahali vo väčšine do predchádzajúceho storočia. Rimavská Sobota sa v roku 1747 vykúpila z poddanskej závislosti od Forgáčovcov a v 90. rokoch 18. storočia aj od Koháriovcov, ktorým tu vtedy patrili zemepanské práva po Séciovcach. Od toho času sa označovala ako slobodné privilegované mesto. V roku 1769 prepadli rimavskosobotskí kalvíni procesiu katolíkov, lebo sa nazdávali, že chcú zaujať ich kostol. Za trest im ho potom kráľovná Mária Terézia roku 1771 dala zbúrať a na jeho mieste postaviť nový katolícky chrám. V čase josefínskej reformy verejnej správy sa Rimavská Sobota stala sídlom prvej Gemersko – malohontskej stolice (1786-1790).

Počas návratu z bitky pri Slavkove prenocoval roku 1805 v Rimavskej Sobote so svojimi vojakmi ruský generál M. Kutuzov. V roku 1831 zachvátila mesto epidémia cholery, ktorá si vyžiadala 231 mŕtvych. Počas revolúcie v roku 1848 vystrojila Rimavská Sobota pre uhorskú vládu 220 vojakov a 28 príslušníkov národnej gardy. Vo februári 1849 táborilo v meste niekoľko dní rakúske cisárske vojsko na čele s generálom F. Schlikom. V auguste tu zasa pôsobili slovenskí dobrovoľníci pod velením plukovníka H. Lewartowského. Po nástupe Bachovho absolutizmu sa Rimavská Sobota stala druhýkrát správnym strediskom Gemersko – malohontskej, respektíve Gemerskej stolice (1850 – 1860). Tretí raz nadobudla funkciu úradného sídla Gemera – Malohontu v roku 1883 a mala ju potom až do konca župného zriadenia v roku 1922.

Na samom začiatku 20. stor. vznikla v Rimavskej Sobote konzerváreň (1902), ktorá predznamenalala neskorší rozvoj tunajšieho potravinárskeho priemyslu. V máji a októbri 1918 vypukli živelné vzbury vojakov miestnej posádky. Po vzniku ČSR obsadil v januári 1919 Rimavskú Sobotu prápor 32. pluku československých talianskych legionárov. Ale už koncom mája do nej vstúpila Maďarská červená armáda a následne vzniklo mestské direktórium. Od 5. júla 1919 sa dostalo mesto opäť pod kontrolu československého štátu. Zmena tohto stavu nastala od novembra 1938 do decembra 1944, keď v dôsledku Viedenskej arbitráže okupovalo Rimavskú sobotu horthyovské Maďarsko. Rimavskú Sobotu oslobodili 21. decembra 1944 vojská 240. streleckej divízie II. ukrajinského frontu. Po oslobodení, najmä však v druhej polovici 20. stor. došlo k prudkému vzostupu hospodárskeho, sídelného i spoločenského života Rimavskej Soboty. Počet jej obyvateľov vzrástol z 9 160 v roku 1948 na 25 507 v roku 1998. Vznikol rad nových výrobných podnikov – mliekareň (1948), tabaková

továreň (1957), cukrovar (1966), pivovar (1967), mäsokombinát (1977), mlyn a pekáreň (1980) a iné. Po roku 1989 niektoré z nich upadli, niektoré, ako napríklad mäso spracovateľská akciová spoločnosť Tauris, Gemerská mliekareň ďalej pokračujú v svojom výrobnom programe.

Pamätihodnosti

- rímsko-katolícky kostol Sv. Jána Krstiteľa, vybudovaný na základoch pôvodnej gotickej baziliky, mimoriadne vzácny je centrálny obraz „Šťastie sv. Jána Krstiteľa“, najlepšia práca Vincenza Fischera
- kostol reformovanej cirkvi
- kostol ECAV
- župný dom, pôvodne hotel Čierny orol, postavený podľa architektonického návrhu Fr. Miksa
- župný dom – Grémium
- gymnázium, radnica, detský útulok,
- budova bývalých delostreleckých kasární, dnes Gemersko-malohontského múzea, ktoré vo svojich zbierkach ochraňuje vzácne archeologické nálezy z vykopávok v meste, vo Včelinciach, Kyjaticiach, Skerešove, atrakciou je múmia egyptskej ženy z 26. dynastie z rokov 945-525 pr.n.l. z mesta Abusírel-Melek. Uvedené budovy dnes tvoria mestskú pamiatkovú zónu.

Kultúra

Mestská galéria, ktorá vo svojej expozícii a počas leta aj na námestí, prezentuje súčasné umenie. Výhodnú polohu v Tomašovej má Hvezdáreň, európsky známa pozorovaniami zákrytov hviezd. V meste pôsobia: Ženský spevácky zbor, spevácke kvarteto, dychová hudba Sobotienka, folklórne súbory Rimavan a Új Gömör, detské folklórne súbory Lieskovček a Oriášok, divadelné súbory Divosud, Badido, Pictus, DDS Buratinko.

Žiadne z evidovaných pamiatok v ÚZ NKP nezasahuje do posudzovaného územia.

3.3 Priemyselná výroba

Priemyselná výroba je skoncentrovaná prevažne do mestského osídlenia. Ekonomickú štruktúru okresu tvoria priemyselné odvetvia: magnezitový, strojársky, potravinársky, textilný, odevný, obuvnícky, chemický a elektronický priemysel a priemysel výroby stavebných hmôt.

Do roku 2015 sa predpokladá modernizácia magnezitového priemyslu tak, aby bol eliminovaný negatívny dopad výroby na životné prostredie. V modernizačnom procese chemického priemyslu treba postupovať so zameraním sa SLZ, a.s. Hnúšťa. V elektrotechnickom priemysle počítať s jeho výraznejším rozvojom. Očakáva sa tiež, že bude zabezpečená modernizácia výroby stavebných hmôt. V oblasti potravinárskeho priemyslu bude potrebné dôkladné využitie jestvujúcej výrobnéj kapacity vo väzbe k perspektívnemu rozvoju poľnohospodárskej výroby. Pre zlepšenie kvality životného prostredia je potrebné realizovať zámery bioprojektu zameraného na priestory Hnúšťa – Hačava.

• Magnezitový priemysel

* MAGNATECH SLOVAKIA, s.r.o. Hačava sa zaoberá výrobou výrobkov prepracovaním nerudných surovín, predovšetkým magnezitu. Predpokladá sa dopravovať do podniku cca 60.000 ton magnezitu, vyvieť 25.000 ton. Najväčším problémom je úlet magnezitového prachu. S rozšírením podniku sa nepočíta.

* TALCUM-MAGNEZIT, a.s. Hnúšťa má svoj výrobný program zameraný na výrobu mastencov, magnezitov, dolomitov a bentonitov. Vyrába minerálne plnivé pre priemysel plastov, farieb, keramiky a priemysel celulózy a papiera. V rámci modernizačného procesu sa pristupuje k výstavbe flotačnej úpravne, včetně odkaliska.

• Strojárenský priemysel

* Cestné a stavebné mechanizmy, a.s. Tisovec – hlavným výrobným programom je vývoj, výroba, odbyt a servis univerzálnych dokončovacích strojov (UDS). V stratégii podniku sa počíta s likvidáciou roštových pecí, čo prispeje k vylepšeniu životného prostredia. Podnik nemá požiadavky na ďalší rozvoj.

* STANEX, s.r.o. Rimavská Sobota – náplňou výrobného programu je strojárská výroba so zameraním na výrobu náhradných dielov na traktory, automobily a strojársku technológiu pre poľnohospodárstvo.

• **Potravinársky priemysel**

* R.S.K., s.r.o. konzerváreň Rimavská Sobota – predmetom činnosti spoločnosti je konzervárská výroba, obchodná činnosť a poľnohospodárska výroba. V podniku ostáva nedoriešená likvidácia nebezpečných odpadov.

* Pivovar a Sladovňa HEINEKEN a.s., Rimavská Sobota – výrobca od roku 2006 úplne zastavil výrobu, areál je momentálne nevyužívaný.

* SPOHYPO, a.s. Rimavská Sobota – podnik sa špecializuje na živočíšnu výrobu, ktorá je lokalizovaná vo dvoch strediskách: v Kľačanoch a Lapši. Nie sú nároky na územné rozšírenie.

* PETTON, s.r.o. – Vinárske závody Rimavská Sobota – ťažiskovým výrobným programom je spracovanie muštového hrozna, jeho finalizácia.

* GEMERCUKOR, a.s. Rimavská Sobota – od roku 2006 úplne zastavil výrobu, areál je momentálne nevyužívaný, časť technológie bola prevezená do iných cukrovarov v zahraničí.

* Gemerská mliekareň, s.r.o. Rimavská Sobota – hlavnou výrobnou náplňou spoločnosti je nákup a spracovanie mlieka. Areál je nevhodne situovaný v obytnej zóne mesta. Výhľadovo bude potrebné počítať s jeho situovaním v priemyselnej zóne.

* TAURIS a.s. Rimavská Sobota – hlavnou náplňou výroby akciovej spoločnosti je spracovanie, produkcia mäsových a údenárskych výrobkov.

* GP TRADE, spol. s r.o. – areál je nevyužívaný.

• **Textilný, odevný a obuvnícky priemysel**

* MAD spol. s r.o. – Rimavská Sobota – výroba auto potahov

* BOTEX s.r.o. – výroba obuvi

• **Elektrotechnický a chemický priemysel**

* Elektrotechnický priemysel v okrese zastupujú:

* MIKROMEX, a.s. Rimavská Sobota – výroba mikrosplínačov.

* KRIVÁŇ ELEKTRIC, s.r.o. Rimavská Sobota – vývoj, výroba a predaj elektrotechnických prvkov, predpokladá sa rozšírenie programu o výrobu lisovaných kovových dielov a plastov.

* SEWON ECS – výroba kábloých zväzkov a komponentov pre automobilový priemysel

• **Chemický priemysel**

* Slovenské lúčobné závody, a.s. Hnúšťa – nosným programom je výroba dreveného a aktívneho uhlia, sorbentov, výrobkov individuálnej a kolektívnej ochrany, cementové prášky, výroba organických esterov kyseliny octovej, kryštalických octanov, acetónu a chloroformu. Suroviny sa dovážajú z Ukrajiny a Ruska. Potrebné je dobudovanie ČOV.

* Rimavan – CHVD Rimavská Sobota – areál je po zmene vlastníka využívaný na skladové účely. Niektoré haly sú momentálne nevyužívané.

* Technická guma, a.s. Hnúšťa – ťažiskovým výrobným programom je výroba normalizovaných a nenormalizovaných výrobkov z lisovanej a technickej gummy na špeciálne použitie, využiteľných v strojárstve, elektrotechnickom a automobilovom priemysle, poľnohospodárstve a v stavebníctve.

• **Výroba stavebných hmôt**

* COMBIN závod Vápenka Tisovec,

* TENKEŠ Hajnáčka,

* TRADE, s.r.o. Hnúšťa – ťažba a spracovanie kameňa a ďalšie.

• **Stavebníctvo**

Aj v okrese Rimavská Sobota postupne došlo takmer k úplnému rozpadu tejto výrobnjej sféry. V návrhovom období sa dá predpokladať, že rozvoj stavebnej výroby ovplyvnia:

- obnova existujúceho bytového fondu a nová výstavba bytového fondu,
- zmeny v štruktúre investičnej výstavby a jej zameranie na modernizáciu,
- sústredenie sa na výstavbu cestnej a železničnej dopravnej infraštruktúry,
- rozvoj chýbajúcej ostatnej infraštruktúry a ekologických stavieb,
- rozvoj a budovanie terciárnej sféry.

3.4 Poľnohospodárstvo

Banskobystrický kraj (kam patrí aj okres Rimavská Sobota) patrí medzi stredne produktívne oblasti z hľadiska **poľnohospodárskej výroby**. Z celkovej rozlohy kraja poľnohospodársky pôdny fond zaberá 44,5%.

Z hľadiska zornenia najvhodnejšie podmienky na rozvoj rastlinnej výroby, predovšetkým pestovanie potravinárskeho okolia, kukurice na zrnó, olejní, zeleniny, vínnej révy má južná časť kraja. Rozsiahle zastúpenie lúčno-trávných porastov v severných okresoch kraja predurčuje tieto oblasti k prioritnému rozvoju živočíšnej výroby pred rastlinnou, najmä v chove hovädzieho dobytká, oviec, ale tiež niektorých netradičných chovov.

V oblasti stabilizácie poľnohospodárstva v našom kraji bude potrebné doriešiť majetkové vzťahy k pôde. Kraj má veľmi dobré, ale nie plne využité možnosti na rozvoj vidieka. Jeho veľkou šancou je rozvoj vidieckej turistiky, agroturistiky. Ich realizáciou sa podmieni možnosť využitia málo kvalifikovanej pracovnej sily, oživenie horských, podhorských regiónov a pustnúcich lazov.

Lesný pôdny fond v Banskobystrickom kraji má rozlohu 461 440 ha lesných pozemkov, čím sa kraj radí na prvé miesto v rámci SR.

Objem ťažby dreva, ktorá úzko súvisí s ekonomikou lesného hospodárstva a drevospracujúceho priemyslu a je významným prvkom ovplyvňujúcim rozvoj Banskobystrického kraja.

3.5 Odpadové hospodárstvo

Tvorba odpadov za územie okresu Rimavská Sobota je spracovávaná od roku 1995. V tabuľke č.6 sú uvedené údaje o vzniku odpadov za roky 1995 až 2000 podľa kategórií v súlade s Vyhláškou MŽP SR č. 19/1996 Z. z., ktorou sa ustanovuje kategorizácia odpadov a vydáva sa Katalóg odpadov.

Tabuľka č.6– Vznik odpadov v okrese Rimavská Sobota

Množstvo odpadu v tonách						
Roky	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ostatné	626 493	14 591	201 061	20 804	117 101	347 321
Zvlášťne	69 874	181 697	174 762	183 470	676 322	215 315
Nebezpečné	38 095	8 300	3 974	3 919	2 981	2 814
V tom: komunálne	54 214	35 937	46 954	46 571	28 877	31 828
Spolu	734 462	206 470	379 798	208 903	796 520	565 450

Zdroj: RISO

Z porovnania uvedeného v tabuľke č.7 vyplýva, že okres Rimavská Sobota sa podieľala na tvorbe odpadov v SR 3,4% a v Banskobystrickom kraji 26,4%.

Tabuľka č.7 – Porovnanie odpadov za rok 2000

Odpady	Slovenská republika mil. ton	Banskobystrický kraj mil. ton	Okres Rimavská Sobota mil. ton	% podiel zo vzniku odpadov v SR	% podiel zo vzniku odpadov v BB kraji
Ostatné	6,3	0,92	0,35	5,6	38,0
Zvlášťne	9,8	1,22	0,22	2,0	18,0
Nebezpečné	1,6	0,15	0,003	0,2	2,0
Komunálne	1,8	0,27	0,032	1,8	11,9
Spolu	16,1	2,14	0,565	3,4	26,4

Zdroj: RISO, POH SR a návrh POH Banskobystrického kraja

Tabuľka č.8 – Porovnanie vzniku a nakladania s odpadmi v okrese

Vznik a nakladanie s odpadmi	1995		2000	
	tony	%	tony	%
Vznik odpadov spolu	734 462	100,0	565 450	100,0
Nakladanie s odpadmi				
Zhodnocovanie spolu	515 409	70	367 211	64,94
Z toho: materiálové	515 181	69,07	367 078	64,9
Energetické	228	0,03	133	0,04
Zneškodňovanie spolu:	81 516	11,1	198 239	35,0
Z toho: skládkovanie	80 611	10,1	192 456	34,0
Spaľovanie	905	0,1	2 002	0,3
Iná činnosť	116 037	15,8	3 781	0,7

ZDROJ: príloha programu č.1

Tabuľka č.9 – Vznik a nakladanie s odpadmi podľa kategórií v okrese za rok 2000

Vznik a nakladanie s odpadmi	Množstvo odpadu							
	Spolu		Ostatný		Zvláštny		Nebezpečný	
	tony	%	tony	%	tony	%	tony	%
Vznik odpadov spolu	565 450	100,0	347 321	100,0	215 315	100,0	2 814	100,0
Nakladanie s odpadmi								
Zhodnocovanie spolu	367 211	64,94	195 615	56,3	170 600	79,2	997	35,4
Z toho: materiálové	367 078	64,9	198 482	56,2	170 600	79,2	997	35,4
Energetické	133	0,04	133	0,04	0	0	0	0
Zneškodňovanie spolu	198 239	35	151 706	43,7	44 7158	20,8	1 817	64,6
Z toho: skládkovanie	192 456	34,7	147 928	42,6	43 774	20,3	753	26,8
Spaľovanie	2 002	0,3	129	0,04	930	0,4	944	33,5
Iná činnosť	3 781	0,7	3 650	1,1	11	0,01	120	4,3

ZDROJ: Príloha programu č. 1

V roku 2000 sa v okrese zhodnotilo spolu 64,9% vzniknutých odpadov. Zhodnocovanie odpadov jednotlivých kategórií bolo nasledovné – 56,3% vzniknutých ostatných odpadov, 79,2% vzniknutých zvláštnych odpadov a 35,4% vzniknutých nebezpečných odpadov.

V nadväznosti na platnosť novej právnej úpravy pre oblasť odpadového hospodárstva bola zrušená kategória zvláštny odpad. Podľa novej legislatívy sa odpady členia iba na dve kategórie a to nebezpečné odpady a ostatné odpady. Pre porovnanie vzniku odpadov v roku 2000 a prognózovanie vzniku odpadov v roku 2005 bol vykonaný prepočet 215 315 ton vzniknutých zvláštnych odpadov v roku 2000 tak, že 2,4% z nich je nebezpečný odpad a 97,6% je ostatný odpad. Po tomto prepočte vzniklo 5 168 ton odpadov kategórie nebezpečný odpad a 210 147 ton kategórie ostatný odpad. Na základe uvedeného ostatné odpady v roku 2000 tvoria podľa nového katalógu odpadov množstvo: 347 321 ton + 210 147 = 557 468 ton a nebezpečné odpady tvoria množstvo: 2 148 + 5 168 = 7 982 ton.

Tabuľka č. 10 – Vznik komunálnych odpadov v okrese

Zdroj údajov	Množstvo komunálneho odpadu: v tonách			
	V kg na obyvateľa			
	1997	1998	1999	2000
RISO	56 298	46 571	30 463	31 828
	686	567	371	383

Vznik komunálnych odpadov v okrese bol v roku 2000 podľa RISO 31 828 ton, čo predstavoval vznik cca 383 kg na 1 obyvateľa. Podľa vyhlášky MŽP SR č. 19/1996 Z. z., ktorou sa

ustanovuje kategorizácia odpadov a vydáva Katalóg odpadov sa medzi komunálne odpady zaraďoval aj odpad zo septikov a žump, ktorý vznikol v rodinných domoch, rekreačných zariadeniach a komunálnom hospodárstve.

V podmienkach okresu sa najviac komunálneho odpadu zneškodňuje skládkovaním. V roku 2000 bolo skládkovaných 72% vzniknutého komunálneho odpadu, využitých bolo 21,5% z celkového množstva komunálneho odpadu.

Tabuľka č. 11 – Porovnanie separovaného zberu organizovaného obcami

Druh odpadu	Množstvo separovaného odpadu: v tonách V kg na obyvateľa							
	Bio- odpad	Papier	Sklo	Plasty	Nebezpečné zložky	Kovy	Batérie a akumulátory	Textil
Slovenská republika	9 530 1,8	29 342 5,54	36 971 6,98	2 677 0,51	526 0,1	22 399 4,23	163 0,03	781 0,15
Okres Rimavská Sobota	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0

Zdroj: Twinningový projekt SR 98/IB/EN 02

Porovnaním separovaného zberu organizovaným obcami v rámci SR Banskobystrického kraja a okresu Rimavská Sobota možno konštatovať, že v SR sa vyseparovalo 19,4 kg odpadu na 1 obyvateľa v Banskobystrickom kraji 6,64 kg na 1 obyvateľa a v okrese Rimavská Sobota 0 kg na 1 obyvateľa.

3.6 Doprava a dopravné plochy

Najvýznamnejšou cestnou komunikáciou je cesta I/50 Zvolen – Lučenec – Rimavská Sobota – Košice. Územím okresu prechádza čiastočne dvojkoľajová železničná trať celoštátneho významu Zvolen – Košice.

Železničná doprava:

Rimavská Sobota leží na regionálnych tratiach 173 Jesenské – Brezno a 174 Rimavská Sobota – Poltár. Diaľkové spoje ŽSR prechádzajú cez Jesenské (trať č. 160) a cez Brezno (trať č. 170). K týmto spojom sú zabezpečené prípoje z Rimavskej Soboty. Z Jesenského a Brezna existujú priame spoje do Zvolena, Bratislavy a Košíc. Z Filákova a Lučenca chodia priame rýchliky smerom na Budapešť, Wroclav, Szczecin a Žilinu.

Cestné spojenie:

Najvýznamnejšou cestnou komunikáciou je cesta I/50 Zvolen – Lučenec – Rimavská Sobota – Košice. Mestom prechádza cesta E571 (Bratislava – Nitra – Zvolen – Lučenec – Rimavská Sobota – Rožňava – Košice) a regionálna cesta II/531 (Červená Skala – Tisovec – Rimavská Sobota – Jesenské). Cesta je zaradená do vybranej základnej cestnej siete, ktorá tvorí spojnicu cesty I/66 s cestou I/50 a svojou polohou vytvára možné spojenie Poprad – Hnúšťa – Kráľ – hranica s MR. V súčasnosti zavedené 4 trate MHD postačujú na hromadnú prepravu osôb, vzhľadom na zvýšenú prepravu osôb individuálnou automobilovou dopravou. Rimavská Sobota má výhodné spojenie priamymi diaľkovými autobusmi s celým radom miest na Slovensku. Priame medzinárodné autobusové linky prechádzajúce Rimavskou Sobotou smerujú do nasledovných európskych miest: Augsburg, Bányréve, Brno, Kladno, London, Miskolc, München, Ózd, Praha, Stuttgart, Ulm.

Letecké spojenie: najbližšie medzinárodné letiská sú v Poprade (98 km) a v Košiciach (133 km). Z Košíc existujú priame spojenia do Bratislavy, Prahy a Viedne.

3.7 Produktovody

Zásobovanie pitnou vodou

Mesto je zásobované pitnou vodou z vodnej nádrže a úpravne vody Klenovec. Kvalita vody je dobrá a problémy v jej pravidelnej dodávke sa prakticky nevyskytujú. Zásobovanie zabezpečuje verejný vodovod napojený na Rimavskosobotský skupinový vodovod, kam pribudlo i napojenie miestnych častí Nižná a Vyšná Pokoradz. Zmenená koncepcia zásobovania pitnou vodou je v miestnej časti Kurinec – Zelená voda. Realizovaná je výstavba samostatného vodojemu. Momentálne sa realizuje vodod v miestnych častiach Mojín a Dúžava, ktorý bude napojený na vodojem v miestnej časti Kurinec – Zelená voda.

Pre vodovodný systém Rimavská Sobota je nosným zdrojom zásobovania vodou vodárenská nádrž a úpravňa vody Klenovec.

Potrebné dodávané množstvo do uzla Rimavská Sobota je $Q_d \text{ max} = 208,5 \text{ l.s-}$
Mestský vodovod je postupne budovaný na dve tlakové pásma:

I. tlakové pásmo	- vodojem Bokorová I. s objemom $3\,000 \text{ m}^3$
	- vodojem Sobôtka s objemom 250 m^3
II. tlakové pásmo	- vodojem Bokorová II. s objemom $8\,000 \text{ m}^3$

Súčasná akumulácia predstavuje $11\,250 \text{ m}^3$ denne, ktorá vyhovuje potrebám na plynulé zásobovanie vodou až do roku 2010, kedy je navrhovaná $Q_d = 17\,710 \text{ m}^3$ za deň. Vo výstavbe je prívod SKV Rimavská Sobota – Chanava, z ktorého bude zásobovaní miestna časť Bakta a realizovaný súkromný vodovod pre miestnu časť Vinice napojený na prívod SKV Rimavská Sobota – Jesenské.

Kanalizácia

Odvádzanie a zneškodnenie odpadových vôd zabezpečuje verejná splašková kanalizácia mesta a zrekonštruovaná mestská ČOV od roku 1997. Kanalizačná sieť sa delí na dažďovú a splaškovú.

Počet verejných vodovodov	5
Dĺžka vodovodnej siete	163,7
Počet vodovodných prípojk	2 324
Počet obyvateľov zásobovaných z verejného vodovodu	23 619
Spotreba pitnej vody v domácnostiach v m^3	1 603 388
Dĺžka kanalizačnej siete v km	45,5
Počet prípojk kanalizačnej siete	1 516
Počet obyvateľov napojených na kanalizačnú sieť	22 388
Počet čistiarní odpadových vôd	3

Energetika

Plynofikácia	100 %
Celková spotreba plynu na území mesta v m^3	41 785 559
Celková spotreba elektrickej energie na území mesta v MWh	32 531

Územie mesta je charakterizované trendom trvalého dovozu elektrickej energie. Distribučný odber je zabezpečovaný prenosom elektrickej energie po nadradenom prenosovom systéme (ZVN 400 kV a VVN 220kV a v distribučnom rozvodnom systéme 110/22 kV) prostredníctvom energetických uzlov 400/220/11 kV cez rozvodne a transformovanie. Celková potreba elektrickej energie pre územie mesta predstavuje 32 531 MWh ročne.

Spotreba zemného plynu na území mesta predstavuje 42 mil. m^3 ročne. Najväčšími odberateľmi zemného plynu v súčasnosti sú Slovenské cukrovary Rim. Sobota (okolo 15 mil. m^3 /rok) a teplárenská spoločnosť ENERGOBYT Rimavská Sobota. Mesto je splynofikované na 100%.

Vzhľadom k ďalšiemu rozvoju územia mesta je potrebné zavádzať nové technológie vedúce k zníženiu náročnosti a zvýšenú pozornosť venovať komunálnej energetike.

Telekomunikácie a diaľkové káble

Na území mesta zabezpečujú služby Slovenské telekomunikácie a.s. (pevná sieť) a T-mobil a Orange (mobilná sieť). Vytvárajú sa možnosti pre ďalšie rozširovanie sortimentu a objemu nových telekomunikačných služieb (digitalizácia siete, ISDN, Internet). Z dlhodobého hľadiska je potrebné uvažovať s vytvorením sústavy integrovanej informačnej sústavy spojenej s národnými a nadnárodnými informačnými systémami.

3.8 Rekreačia a cestovný ruch

Okres svojou južnou hranicou susedí s Maďarskom, s ktorým má najsilnejšie väzby v údolí Rimavy pri hraničnom priechode Kráľ a v Cerovej vrchovine, v priestore Tachty. Južná časť okresu je v dosahu prímestskej rekreácie sídelno-priemyselnej aglomerácie Ózd, čo v budúcnosti môže podstatne ovplyvniť zahraničnú návštevnosť regiónu.

Rekreačný a turistický potenciál okresu je veľký. Jeho súčasné využitie je nevyvážené. Najnavštevovanejšie sú strediská okolo Rimavskej Soboty a dostupnejšie horské strediská pri Tisovci. Význam okresu z hľadiska turizmu je regionálny až celoštátny. Nepriaznivo ho ovplyvňuje hlavne značná vzdialenosť do väčších domácich zdrojov návštevnosti.

Medziokresné väzby sú aktívne hlavne s okresom Brezno v priestore Tisovec – Bánovo a v priestore Klenovec, s okresom Poltár v smere Rimavská Baňa – Kokava nad Rimavicou a Ožďany – Hrnčiarske Zalužany, s okresom Lučenec v priestore Hajnáčka a s okresom Revúca hlavne v priestoroch Krokava, Ratková a Tornaľa – Hubovo.

Rozhodujúcimi formami využívajúcimi prírodné danosti sú turizmus pri vode, horský turizmus a kúpeľníctvo. Mimoriadne dobré podmienky má pre vidiecky turizmus a všetky migračné formy turizmu hlavne cykloturistiku, mototuristiku.

Nároky na prímestskú rekreáciu pre mestá Rimavská Sobota, Hnúšťa a Tisovec v rozsahu 12 000 až 13 000 osôb za deň, z toho asi polovicu v prírodnom prostredí, je možné zabezpečiť v ich bezprostrednom zázemí. Len v prípade Rimavskej Soboty bude jej rekreačné zázemie zasahovať aj do katastrov susedných sídiel.

Oddych pri športe nájdete v športových kluboch a oddieloch: futbalovom, hokejovom, tenisovom, volejbalovom, zápasníckom, džudistickom a jazdeckom oddieli Tauris-Pegas na Kurinci. Osvieženie domáci aj hostia nájdú v Mestskej záhrade, plážovom kúpalisku a mestskej plavárni.

Známe letovisko Kurinec – Zelená voda ponúka návštevníkom kúpanie vo vodnej nádrži, rybolov, prechádzky prírodou. v súčasnosti prebieha spracovanie projektovej dokumentácie pre aquapark. Vodná nádrž Teplý Vrch s najteplejšou vodou na Slovensku vám ponúka ubytovanie a stravovanie v rekreačnom zariadení Ormet a Drieňok.

Pre priaznivcov cyklistiky odporúčame cyklotrasy: R.Sobota – N. Pokoradz, Čerenčany, Rim. Sobota - Vyšná Pokoradz - Horné Zahorany-Kraskovo-Vyšný Skálnik, Rim. Sobota-Bakta-Semsúrov-Veľký Blh, Teplý Vrch – Padarovce - Nižná Pokoradz, Rim. Sobota – Majša – Antalka - Babin Vrch, Rim. Sobota – Kurinec - Suchomlynské údolie, peším odporúčame výlet náučným chodníkom na Šomošku, do pôsobiska slovenského rozprávkara, do Drieňan, cestou lásky z Filáкова na Muráň, ktorou chodil F. Vesselényi na „zálety“ za muránskou Venušou.

4. SÚČASNÝ STAV KVALITY ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

4.1 Horninové prostredie

Stav kvality horninového prostredia záujmovej parcely bude realizovaný v rámci geologického prieskumu v budúcom období.

Na základe inžiniersko-geologického prieskumu (Berta, 1990 „Konzerváreň – vodné hospodárstvo“) realizovaného vo vzdialenosti 250 m SZ od záujmovej lokality sa zistili vrstvy zemín

terciéru a kvartéru. Tercier vystupuje vo forme aleuritov až ílov lučenského súvrstvia veku eger. Je to monotónne súvrstvie šedej farby celkovej mocnosti niekoľko 100m. Vytvára nadložie artézkej panvy Rimavskej kotliny. Jeho povrch sa nachádza v hĺbke cca 3,9 – 4,9m pod povrchom súčasného terénu. Po litologickej stránke ide o íl so strednou až vysokou plasticitou tried F6 – F8 s označením CI – CH, ktorý má vrstevnatú štruktúru.

Nadložný kvartér je fluviálneho pôvodu. Ide o alúvium rieky Rimavy, ktorá sa člení na štrky korytovej fácie na báze a na jemnozrnné zeminy povodňovej fácie veku holocén. Vrstva štrkov korytovej fácie je vzniknutá súvisle pod povrchom o mocnosti cca 0,7 – 2,9m a povrch v hĺbke cca 2 – 3,8 m.p.t. Vrstva je stredne uľahlá a zvodnelá. Farba štrkov je hnedá a šedá. Valúny sú stredne až dobre opracované, tvorené kremeňom, granitoidmi, karbonátmi a metamorfytmami. Ich veľkosť je $\varnothing$ 3 – 12cm. Kamene nad $\varnothing$ 6cm sú miestami prítomné v množstvách do 20%. Po litologickej stránke sme rozlíšili zle zrnený štrk triedy G2 s označením GP, ktorý je viac rozšírený a hlinitý štrk triedy G4 s označením GM, ktorého súdržná hlinitá prímes má tuhú konzistenciu. Hlinitý štrk sa nachádza vo vyšších polohách vrstvy.

Povodňová fácia nadložia štrkov vystupuje jednak vo forme ílu s vysokou plasticitou triedy F8 (zväčša s prímесou organických látok, jednak vo forme piesčitého ílu triedy F4. Ich označenia sú CH (O) a CS. Prímес organických látok sa prejavuje tmavošedou až čiernou farbou. Celkove je farba súdržných zemín tmavohnedá, zeleno šedá a hnedo šedá. Piesčitý íl má výrazne vrstevnatú štruktúru a nachádza sa v pozícii medzi vysoko plastickým ílom a štrkovou vrstvou.

Z recentných vrstiev sa v záujmovom území vyskytujú rôzne druhy násypov ako štrky, piesky a íly.

4.2 Pôda

Pôda je jednou zo zložiek životného prostredia s funkciami produkčnou a environmentálnou.

Produkčnosť pôd je silne závislá od bonity pôdy a spôsobu obhospodarovania. Vysoko produkčné pôdy v rámci SR zaberajú 9,2% z rozlohy poľnohospodárskej pôdy, v území Banskobystrického kraja sa však vôbec nevyskytujú.

Pôda svojím obrovským regulačným, detoxikačným a čistiacim účinkom ochraňuje ďalšie zložky životného prostredia, ako aj prírodné zdroje.

Podľa stanovených kritérií potenciálnou erodovateľnosťou je v okrese Rimavská Sobota ohrozený nasledovný rozsah orných pôd:

Tab. č.12

Okres	Slabo až stredne erodovateľné pôdy		Silno erodovateľné pôdy		Veľmi silno erodovateľné pôdy		Spolu		Výmer a ornej pôdy v okrese
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	
Rimavská Sobota	9 929	50	8 363	42	1 521	8	19 813	45,6	43 477

4.3 Vodstvo

Povrchové vody

Rieka Rimava je silne znečistená. Spôsobujú to na hornom toku Slovenské magnezitové závody Hačava (pH, NL), v strednom úseku Slovenské lúčobné závody Hnúšťa, produkujúce odpadové vody. V dolnom toku je to mesto Rimavská Sobota so závodmi potravinárskeho priemyslu – cukrovar, pivovar, konzervárne. Ďalším zdrojom je poľnohospodárstvo a plošne znečistenie.

Významné zdroje znečistenia povrchových vôd podľa správy štátnej vodohospodárskej bilancie SR za rok 1995 sú v tabuľke č.11. Do kategórie významných zdrojov znečistenia sú zaradený znečisťovatelia, ktorí prekračujú nasledovné kritériá: BSK₅ > 200 t.r.-1, NL > 200t.r.-1, CHSK > 300 t.r.-1, NEL > 5 t.r.-1.

Rozhodujúci producenti odpadových vôd vypúšťajúcich znečisťujúce vody do toku v roku 1994

Tabuľka č.13 Významné zdroje znečistenia

Názov producenta odpadových vôd	Názov toku	Množstvo (tis. m ³)/rok	Prietok (m ³ .s ⁻¹)
StVAK – VK Rimavská Sobota	Rimava	4 259,200	0,135
Slovenské lučobné závody, a.s. Hnúšťa	Rimava	1 174,100	0,037
StVAK – VK Tisovec	Rimava	716,000	0,023
ŠMZ, a.s. Hačava	Rimava	707,000	0,022
StVAK – VK Hnúšťa – Likier	Rimava	372,000	0,012
StVAK – VK Klenovec	Klenovecká Rimava	318,000	0,010
GEMERCUKOR,a.s. Rimavská Sobota	Rimava	313,600	0,010

Podzemné vody

V rámci hore uvedeného inžiniersko-geologického prieskumu (Berta,K., 1990) podzemná voda bola zistená v každej realizovanej sonde. Vyskytuje sa súvisle pod celým povrchom. Úroveň narazených hladín sa pohybujú v rozpätí 2,20 – 3,30 m.p.t. Po narazení hladina podzemnej vody vystúpila a ustálila sa na úrovni 1,10 – 1,30 m.p.t. má teda mierne napätý charakter. Nositeľom podzemnej vody sú hrubozrnné (štrkovité) zeminy korytovej fácie rieky Rimava veku Wurm. Nepriepustné podložie je tvorené lučenským súvrstvom v podobe stredne až vysokoplastického ílu. Nepriepustné nadložie reprezentuje vrstva vysokoplastického a piesčitého ílu povodňovej fácie alúvia veku holocén. Úroveň hladiny podzemnej vody je v priamom spojení s hladinou vody v rieke Rimava. Ide o podzemnú vodu s plytkým pórovým režimom. Priepustnosť štrkovej vrstvy je vysoká, dosahuje hodnoty odhadované podľa účinného priemeru zŕn $10^{-3} - 5 \cdot 10^{-4} \text{ m.s}^{-1}$.

Vykonané zhodnotenie riečnych náplavov Slanej podľa STN 75 7111 Pitná voda preukázalo, že kvalita podzemných vôd v sledovanej oblasti je nepriaznivá. Veľmi nepriaznivou a alarmujúcou skutočnosťou je veľmi vysoký obsah dusičnanov, síranov, chloridov, mangánu, železa, zlý kyslíkový režim a kontaminácia využívaného vrtu Chanava NEL, dusičnanmi a vysokým obsahom síranov. Antropogénny vplyv poľnohospodárstva a priemyslu (Slavošovské papierne, Železo-rudné bane Rožňava, Cukrovar Rimavská Sobota) na chemické zloženie podzemných vôd je pozorovateľný v celej sledovanej oblasti. Kvalita podzemnej vody bola sledovaná v nasledovných objektoch: Vrty ZS SHMÚ: Včelince, Jelšava, Šivetice, Hucín, Žiar, Lenartovce, Rimavská Seč, Využívaný vrt Chanava.

Na základe zisteného skutkového stavu kvality povrchových a podzemných vôd a skutočností, že okrem hornej časti povodia rieky Slaná, povodia rieky Hron, Ipel' a Rimava pramena v kraji a teda, že znečisťovanie povrchových a podzemných vôd je dôsledkom antropogénnej činnosti v Banskobystrickom kraji. Znečistenie rieky Slaná je spôsobené aj aktivitami mimo riešeného územia (spracované podľa ročenky SHMÚ „Akosť podzemných vôd na Slovensku v roku 1994“ Bratislava, 1995).

Chemický charakter podzemnej vody bol zisťovaný v rámci už spomínaného IG prieskumu. Podzemná voda sa nachádza pod povrchom celého skúmaného územia. Úroveň narazených hladín podzemnej vody v súvrství kvartérnych štrkov je 3,00 m pod povrchom terénu. Voda vykazuje slabú kyslú reakciu s pH=6,74. Obsahuje rozpustené minerálne látky v množstve 432 mg.l⁻¹, vodivosť má 70,8 mS/m. Podzemné kvapalné prostredie je vysokoagresívne na betónové konštrukcie pre vysoký obsah agresívneho CO₂.

4.4 Ovzdušie

SHMÚ priamo v oblasti modelového znečistenia nemeria. Zdroje znečistenia v okrese Rimavská Sobota sú sledované SHMÚ v registri emisií a zdrojov znečistenia ovzdušia REZZO 1 a REZZO 2. Údaje v týchto skupinách nie sú často aktualizované a nie úplne presne vystihujú súčasný stav znečistenia. Mapy izolácií rovnakých emisných koncentrácií a diagramy početnosti pre hodnoty koncentrácií neboli k dispozícii. Územie mesta a plochy SZ od mesta sú posudzované s kontamináciou pôdneho fondu zásaditými exhalátmi (tuhé, nad 150 t.km². rok)

Znečisťovanie ovzdušia predstavuje široký problém ovplyvňovaný rôznymi faktormi. Ide nielen o zdroje emisií, ale aj o možnosti rozptylu škodlivín, vzdušné prúdy, umelé zachytávanie. Znečistenie mení slnečný svit a nasycuje ovzdušie aj zlúčeninami škodlivými pre zdravie. Zapríčiňuje to nekvalitné uhlie a niekedy aj technicky nedokonalé spaľovanie. Lokálne čistenie sa drží najmä v nevetraných dolinách a horných tokoch riek. V okrese Rimavská Sobota je najviac znečistené ovzdušie Tisovci, Hačave a Hnúšti, kde prašný spad 4x presahuje prípustnú maximálnu koncentráciu (s ročným priemerom od 300 do 800 ton/km²). Roku 1980 ešte uniklo do ovzdušia 10 000 ton exhalátov, z tohto popolčka 3,2 tony, sekundárnych splodín, 4,1 tony a ostaných splodín (magnezitových a vápenný prach) 2,77 tony. V tom istom roku uniklo 4,3 tis. ton plyných látok, z toho i SiO₂ 4000 ton a ostatných splodín (decht, amoniak, formaldehyd a i.) 0,3 tis. ton. z registrovaných podnikov v okrese až 13 podlieha poplatkom za znečistenie ovzdušia.

Kvalita ovzdušia na území mesta sa vylepšila plynofikáciou veľkých zdrojov znečisťovania ovzdušia, ktorými boli najmä cukrovar a mestská tepláreň. Z počtu 98 malých zdrojov znečisťovania ovzdušia je 6 kotolní na tuhé palivo, 81 plynových kotolní, 7 skládok materiálu, 10 technologických zdrojov a 1 kotol na použitý olej. Prevádzkovatelia malých zdrojov ZO pristupujú k rekonštrukcii svojich kotolní na plynové, pri ktorom sú sadzby poplatkov nižšie, alebo používajú na vykurovanie elektrinu, ktorá spoplatňovaná nie je a z hľadiska ekologického je ako médium najvyhovujúcejšia.

Tabuľka č. 14 Znečistenie ovzdušia v okrese Rimavská Sobota

Organizácia, podnik	Druh emisie	Emisie spolu t/rok	Skutočnosť t/rok 1980	Skutočnosť t/rok 1985	Skutočnosť t/rok 1990
Slovenské lúčobné závody Hnúšťa	Plynné Pevné	2 453,00 741,00	3 114,15 504,80	4 537,00 904,00	6 386,00 1 130,00
Slov. magnezitové závody Hačava	Plynné Pevné	250,00 6 344,00	250,00 634,00	270,00 700,00	300,00 825,00
Vápenka Tisovec	Plynné Pevné	634,00 416,00			
OPBH R. Sobota	Plynné Pevné	633,00 183,00			

V nasledujúcej tabuľke je uvedený prehľad o znečisťovaní ovzdušia charakterizovanom mernými emisiami na území okresu Rimavská Sobota

Tabuľka č. 15 Merné územné emisie t/rok.km²

Okres	Tuhé látky	Tuhé látky	Oxid siričitý	Oxid siričitý	Oxidy dusíka	Oxidy dusíka	Oxid uhľnatý	Oxid uhľnatý
	1992	1995	1992	1995	1992	1995	1992	1995
Rimavská Sobota	3,898	2,312	3,511	1,131	0,714	0,391	1,872	0,789

V Tabuľke č.16 je uvedené množstvo emisií o stacionárnych zdrojov za okres RS za rok 1196

Okres	Emisie (t/rok)				Merné územné emisie (t/rok.km ²)			
	Tuhé látky	SO ₂	NO _x	CO	Tuhé látky	SO ₂	NO _x	CO
Rimavská Sobota	1728	197	362	1461	1,175	0,814	0,246	0,993

Pri hodnotení zaťažnosti územia je oblasť Hornej Rimavy zaradená medzi zaťažené územia v zmysle Vyhlášky MŽP SR č. 112/1993 Zb. o vymedzení oblastí vyžadujúcich osobitnú ochranu ovzdušia a o prevádzke smogových výrobných a regulačných systémov.

Medzi najväčšie zdroje znečisťovania ovzdušia patria:

1. COMBIN VÁPENKA, s.r.o. Tisovec (emisie, TLC, SO₂, NO_x, CO)
- výroba a spracovanie vápna
2. GEMERSKÁ NERUDNÁ SPOLOČNOSŤ a.s. Hnúšťa (TZL)
- spracovanie silikátových surovín
3. SLZ CHÉMIA, a.s. Hnúšťa – (TZL, SO₂, NO_x, CO, ΣC, NH₃, Cr⁶⁺, Cu²⁺)
- výroba aktívneho uhlia a výroba drev. uhlia

V roku 2000 bolo vypustených do ovzdušia zo stredných a veľkých zdrojov znečisťovania ovzdušia: 180 t tuhých látok, 140 t SO₂, 130 t NO_x, 1200 t CO, ΣC = 50 t, 210 t NH₃

4.5 Odpady, skládky (spracované podľa POH mesta Rimavská Sobota, sept. 2002)

Mesto má vybudovaný vlastný systém nakladania s odpadmi v zmysle schváleného Programu odpadového hospodárstva mesta do roku 2005. Na kvalitatívne vyššiu úroveň sa dostal tento systém transformáciou služieb do spoločnosti EKORIS, čím došlo k vylepšeniu technickej základne – vybaveniu strojovým parkom a uloženie odpadu. Od roku 2001 je v prevádzke zberné stredisko odpadov, kde môže občania bezplatne odovzdávať vyseparované zložky komunálneho odpadu, drobný stavebný odpad a nebezpečný odpad. Separovaný zber na 82 stanovištiach (sklo, papier a PET – fľaše) je zavedený v KBV na sídliskách Západ a Rožňavská, sídlisko Rimava, Dobšinského, Chrenovisko, Šibeničný vrch, Dukelských hrdinov, Nová a Trzná, IBV Sobôtka, Hostinského, Športová, Malohontská a Nám. Š.M.Daxnera. Na separovaný zber je plne napojená komplexná bytová výstavba a zostávajúce: časti mesta s IBV (stred mesta, Tomášova, mestské časti) budú pripojené v nasledujúcich rokoch.

Produkcia odpadov a nakladanie s nimi

Odpady predstavujú rizikový faktor, ktorý ohrozuje zdravie človeka najmä sprostredkované v dôsledku kontaminácie zložiek životného prostredia škodlivinami z odpadov šírenými rôznymi transportnými cestami (vrátane potravinového reťazca) a výnimočne aj priamym fyzickým kontaktom. Celková ročná produkcia odpadov v SR mala síce od roku 1990 klesajúcu tendenciu, k poklesu však prispel útlm niektorých druhov priemyselnej výroby, pokles poľnohospodárskej produkcie a viacnásobná prekategória odpadov. Najväčšími producentmi odpadu na Slovensku sú rezorty pôdohospodárstva (poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo), priemyslu a obce (komunálny odpad). Významným druhom odpadu je komunálny odpad, ktorého produkcia v RS je priemerne 320 kg na obyvateľa za rok.

Prevádzkované zariadenia na zhodnocovanie alebo zneškodňovanie odpadov

V roku 2000 bolo v okrese zhodnotených spolu 258 000 ton vzniknutých odpadov čo predstavuje 46,6%. Materiálovo bolo zhodnotených 257 873 ton a energeticky 133 ton. V roku 2000 bolo v okrese zneškodnených inými činnosťami 1572 ton vzniknutých odpadov, čo predstavuje 0,2%. V roku 2000 bolo v okrese zneškodnených spaľovaním 2136 ton vzniknutých odpadov, čo predstavuje 0,3%. V okrese Rimavská Sobota sa nenachádza spaľovňa odpadov.

Na území okresu bolo k termínu 31.03.2002 prevádzkovaných 4 zariadení na zber odpadov, 4 zariadenia na zhodnocovanie odpadov a 1 zariadenie na zneškodňovanie odpadov (okrem skládok odpadov). Údaje o zariadeniach sú uvedené v nasledujúcich tabuľkách.

Tabuľka č. 17 – Zariadenia na zber odpadov v okrese Rimavská Sobota

P.č.	Prevádzkovateľ	Katastrálne územie	Rok začatia prevádzky	Kapacita zariadenia v tonách za rok	Množstvo vyzbieraných odpadov v tonách za rok
1.	Zsolt Kelemen GRAV	Rimavská Sobota	1998	300	111
2.	KOVOD TRADE a.s., Banská Bystrica	Rimavská Sobota	1997	2000	1940
3.	Ivan Hutka	Tisovec	1994		50
4.	Detox s.r.o.	Rim. Sobota	1997	1000	680

Tabuľka č. 16 – Zariadenia na zhodnocovanie odpadov

P.č.	Prevádzkovateľ	Katastrálne územie	Typ zariadenia
1	2	3	4
1.	Detox s.r.o. Banská Bystrica	Rimavská Sobota	EKODEST
2.	Zsolt Kelemen GRAV	Rimavská Sobota	Mobilný nozový mlyn
	Detox s.r.o. Banská Bystrica	Rimavská Sobota	LORO
3.	Štefan Kóšik KOSFALT	Abovce	Jednonápravové mobilné zariadenie „KOEHRING“ model AR5

Tabuľka č. 18 – Zariadenia na zneškodňovanie odpadov (mimo skládok a spaľovní)

P.č.	Prevádzkovateľ	Katastrálne územie	Typ zariadenia	Množstvo zneškodňovaných odpadov v tonách za rok
1.	Detox s.r.o. Banská Bystrica	Rimavská Sobota	KOMPAKT	94,5

Skládky odpadov

V roku 2000 bolo v okrese zneškodnených skládkovaním 24 148 ton vzniknutých odpadov. Najväčšou mierou sa na skládkovaní podieľal komunálny odpad v množstve 22 954 ton, čo predstavuje 95% vzniknutých komunálnych odpadov.

Do 31.07.2000 sa odpady v okrese skládali na 3 skládkach odpadov s osobitnými podmienkami a 2 riadených skládkach odpadov, ktoré boli využívané na zneškodnenie komunálnych odpadov a do 31.12.1999 sa využívala na zneškodňovanie priemyselných odpadov 1 skládka odpadov s osobitnými podmienkami. Od 01.08.2000 bola na skládkach odpadov s osobitnými podmienkami ukončená prevádzka.

V okrese sa k 31.03.2002 prevádzkujú 2 skládky odpadov na odpad, ktorý nie je nebezpečný (tab. č. 18). V okrese sa pripravuje výstavba ďalšej skládky odpadov na odpad, ktorý je nebezpečný v k. ú. obce Gortva a mesto Rimavská Sobota uvažuje tiež o výstavbe skládky odpadov na odpad, ktorý nie je nebezpečný s cieľom vyriešiť nakladanie s KO v meste a okolí.

Na území okresu sa nachádzajú aj staré skládky odpadov a ďalšie environmentálne záťaž, ktoré vznikli pred rokom 1991. Staré neriadené skládky odpadov sú vedené v databáze registra skládok odpadov Štátnym geologickým ústavom D. Štúra v Bratislave. V roku 1996 na území okresu bolo evidovaných 110 starých skládok odpadov. Do konca roku 2000 bolo sanovaných alebo

odvezených 41 starých skládok odpadov. Na území okresu ďalej zostáva 69 starých skládok odpadov, z čoho je 65 opustených, ktoré samovoľne zarastajú vegetáciou a 4 prekrytých starých skládok. Prekryté a opustené skládky odpadov majú negatívny vplyv na životné prostredie. Medzi najrizikovejšie patrí skládka dechtov v k. ú. Tisovec. Z ďalších enviromentálnych záťaží negatívne ovplyvňuje životné prostredie najmä územie kontaminované pobytom sovietskej armády v k. ú. mesta Rimavská Sobota a haldy hlušiny po banskej činnosti v k. ú. Hnúšťa.

Tabuľka č.19 – Zariadenia na zneškodňovanie odpadov činnosťou D1 (skládky odpadov)

P.č.	Okres	Prevádzkovateľ/ kamatrálné územie	Katastrálne územie	Názov skládky	Trieda skládky	Rok začatia prevádzky	Predpokl. rok skončenia prevádzky	Celková kapacita skládky v m ³	Voľná kapacita skládky v m ³	Množstvo odpadov uložených v roku 2000 v tonách
1.	Rimavská Sobota	TSM Hnúšťa	Hnúšťa	Skládka KO	Skládka na odpad, ktorý nie je nebezpečný	1994	I. etapa-2008 II. a III. 2030	I. – 60 000 II. a III. – 120 000	I. – 22640	2334
2.	Rimavská Sobota	SLZ CHÉMIA a.s. Hnúšťa	Hnúšťa	Skládka pod Branzovou	Skládka na odpad, ktorý nie je nebezpečný	1996	2008	129 000	124610	292

Dopravcovia odpadov

Na území okresu Rimavská Sobota vykonávajú dopravu odpadov právnické osoby a fyzické osoby oprávnené na podnikanie na základe registrácie na Okresnom úrade v Rimavskej Sobote.

Na území okresu vykonávajú dopravu odpadov na základe súhlasu príslušného orgánu štátnej správy nasledovní dopravcovia: DETOX s.r.o. Banská Bystrica, NSP Rimavská Sobota, Baboľ AUTODOPRAVA, Hrachovo, Bč. FITY, Rimavská Sobota, Enviconsult s.r.o. Žilina, ENZO a.s. Žilina, LVD S2 a.s. Tornaľa, LOBBE LOGISTIK s.r.o. Bratislava, RIMPO Rimavská Sobota, OTS Slovakia s.r.o. Vrāble, ARGUSS s.r.o. Bratislava, AKU – TRANS s.r.o. Nitra, EKOTRANS s.r.o. Nová Baňa.

4.6 Radónové riziko

Vyhláška Ministerstva zdravotníctva SR č. 12/2001 Zb. § 14 ods. 1 stanovuje zásahovú úroveň na vykonanie opatrení proti prenikaniu radónu z podlažia stavby v základových pôdach na:

- a) 10 kBq.m⁻³ v dobre priepustných základových pôdach
- b) 20 kBq.m⁻³ v stredne priepustných základových pôdach
- c) 30 kBq.m⁻³ v slabo priepustných základových pôdach

Na uvedenom území nebol doteraz vykonaný radónový prieskum. Radónový prieskum pre plánovanú výstavbu nákupného strediska bude vykonaný v rámci geologického prieskumu v budúcom období.

4.7 Súčasný zdravotný stav obyvateľstva

Na zdravotný stav populácie silne vplyva spôsob života, životné a pracovné prostredie, narušené životné prostredie, nevhodná skladba potravy a jej kontaminácia, v súčasnosti nízka ekonomická situácia i úroveň zdravotníctva, prispieva k tomu, že v ukazovateľoch zdravotného stavu zaostávame za vyspelými krajinami. Kladné výsledky v prenikavom znížení úmrtní na prenosné ochorenia sú znehodnocované vzrastajúcim trendom tzv. civilizačných ochorení (novotvary, choroby obehovej sústavy, diabetes, úrazy).

Stredná dĺžka života pri narodení u mužov dosahuje 65 – 67 rokov, a je o 7 – 8 rokov krajšia ako vo vyspelých krajinách. U žien stredná dĺžka života dosahuje cca 73 – 74 rokov a je nižšia v porovnaní s vyspelejšími štátmi o 7 – 10 rokov.

Do prostredia so zvýšeným znečistením ovzdušia musíme zaradiť aj priemyselnú lokalitu Hnúšťa – Tisovec. V južných okresoch Banskobystrického kraja, prevažne v poľnohospodárskych oblastiach, nachádzame znečistené vody, pôdy a potravinový reťazec dusičnanmi, pesticídami a ťažkými kovmi. Osobitné problémy vznikajú z vplyvu dopravy na obytné prostredie, ktorá výrazne zaťažuje ovzdušie sídiel emisiami škodlivých látok a tiež hlukom.

Medzi problémy, ktoré súvisia so zdravotným stavom obyvateľstva, musíme zaradiť aj zabezpečenie obyvateľov pitnou vodou. V okresoch Veľký Krtíš, Lučenec a Rimavská Sobota je aj v súčasnosti značný deficit pitnej vody.

Mesto z hľadiska demografického vývoja má niektoré špecifiká, ktoré sa negatívne odrážajú na zdravotnom stave obyvateľstva. Z tohto pohľadu najvypuklejšími problémami sú novorodenecká, dojčenská úmrtnosť a nadpriemerná úmrtnosť (93%) na kardiovaskulárne a onkologické ochorenia nádorové, tráviacich a dýchacích orgánov. Stúpajúci je trend alergických ochorení, cukrovky a psychických problémov.

Mesto RS má podľa siete zdravotníckych zariadení určené nasledovné zdravotnícke zariadenia:

Lekárske stanice	2
Nemocnice s poliklinikou	1
Transfúzne pracoviská	1
Lekárne a výdajne liekov	8
Rýchla zdravotnícka pomoc	1
Štátny zdravotný ústav	1

Ambulantná starostlivosť je poskytovaná v 46 neštátnych ambulanciách primárnej starostlivosti a v 22 súkromných stomatologických ambulanciách. V meste je jedna nemocnica so 16 oddeleniami. Počet lôžok je 413, z toho 25 JIS.

Najčastejšie príčiny úmrtia obyvateľstva sú choroby obehovej sústavy (ochorenie srdca), onkologické ochorenia, poranenia a otravy a choroby tráviacej sústavy a dýchacej sústavy. Dôsledkom aj týchto skutočností je v okrese výrazné skrátenie priemernej dĺžky života, ktorá predstavuje u mužov 64,7 rokov (SR – 67,8), a u žien 74,1 (SR – 74,8) jednu z najnižších hodnôt na Slovensku. U detskej populácie je okrem úrazov zvýšená chorobnosť dýchacích orgánov a alergické ochorenia.